

II RIIGIKOGU

3. istungjärk. **Protokoll nr. 96 (35).** 1924. a.

II Riigikogu koosolek 12. aprillil 1924 a. kell 12.45 min. päeval.

Kokku on tulnud 81 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **Fr. Akel**, rahaminister **K. Baars**, põllutöominister **A. Kerem**, sõjaminister **O. Amberg**, teedeminister **K. Kark**, riigikassa juhataja **P. Öpik**.

P ä e w a k o r d:

1. Maaseaduse §§ 15, 20 ja 22 muutmise seadus — II lugemisel.

2. Wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

3. Põllumajandusliku laenu seadus — III lugemisel.

4. Riigi 1924 a. eelarwe — III lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Koosolek algab kell 12.45 min.

1. Päewakorra Juhataja **K. Wir-**
wastuwõtmine. **ma:** Awan Riigikogu
koosoleku. Päewakorra
kohta sõna ei soowita, loen päewakorra
wastuwõetuks. Enne kui päewakorra
juurde minna, on sekretääril sõna teata-
miseks muudatuste kohta Riigikogu koos-
seisus.

2. Teadaandmine Sekretäär **O.**
muudatuste **Köster:** Riigikogu
kohta Riigikogu juhatusel on Riigiko-
koosseisus. gule teatada, et töö-
rahwa ühise wäerinna

Wõru-Walga-Petseri maakonna nimekir-
jas seisew rkl. Paluwere on oma Riigi-
kogu liikme wolitused maha pannud ja
tema asemele on kutsutud järgmine kan-
didaat samast nimekirjast — Juhan Must.

3. Maaseaduse Maakommisjoni
§§ 15, 20 ja 22 aruandja **O. Lii-**
muutmise sea- **gand** (loeb): Maasea-
dus — II luge- **duse** §§ 15, 20 ja 22
misel. muutmise seadus.

Juhataja **K. Wirma:** (Hääle-
tatakse.) Nähtawa enamusega
on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb):
§ 1. Asutawa Kogu poolt 10. oktoobril
1919 a. wastuwõetud maaseaduse („Riigi
Teataja“ nr. 79/80 — 1919 a.) § 15 muu-
detakse järgmiselt:

Riigimaid antakse:

a) põllumajapidamiseks põliselt (pä-
randatawalt) tarwitada wäikemajapida-
mistena ja kõrwaltööharuna peetawate
käsitöö, kalameeste, maatöoliste ja aia-
pidamiste kohtadena sellekohase erisea-
duse järele;

b) pikaajalisele rendile kunni 99 aasta
peale põllumajanduslikkudele, hariduslik-
kudele, omawalitsuslikkudele, ühistegeliste,
kaubanduslikkudele, tööstuslikku-
dele ja teistele üldkasulikkudele asutus-
tele ning üksikutele isikutele ehituskrun-
tidena;

d) rendile lühikeseks ajaks üksikutele
isikutele.

Märkus 1. Riik wõib maid ka oma
kätte jätta pidamiseks.

Märkus 2. Põllutöministeerium
wõib riigimaid piiriõiendamiste ja maja-
pidamiste koondamiste otstarbel wahe-
tada eraomanduses olewate maade wastu
Wabariigi Walitsuse poolt kindlaksmää-
ratud juhtnööride järele.

J. Zimmerman (töer.): Teen ette-
paneku § 1 punkt b all weel juurde lisada:
„ja uudismaad ülesharimiseks“ selleks, et
wõimalus oleks uudismaade ülesharimist
põllutöministeeriumil korraldada.

Juhataja **K. Wirma:** Lõpusõna
on aruandjal.

Aruandja **O. Liigand:** See mär-
kus oli arutamisel ka komisjonis, aga
komisjon jättis tema wastu wõtmata,
nii et mina komisjoni nimel sellega ühi-
neda ei saa.

Juhataja **K. Wirma:** Rkl. Zim-
merman'i poolt on ettepanek tehtud § 1
punkt b lõppu juurde lisada sõnad: „ja
uudismaad ülesharimiseks“. (Hääle-

tatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Panen § 1 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 2. Maaseaduse § 20 muudetakse järgmiselt: Wäikemaapidamiseks maasaamise järjekorra määrab kindlaks maakonnawalitsus wallanõukogu ettepanekul.

Märkus. Põllutööministril jääb õigus määrata maad ilma omawalitsuse asutusest väljaspool § 21 ettenähtud järjekorda:

a) wabadussõjast osawõtnud ja maaseaduse § 21 p. 1—2 tähendatud sõjawäelastele ja lahingust osawõtnud wabahtlikkudele;

b) wabadussõjas langenud sõjawäelaste maata perekondadele;

d) mõisatöölilistele, kes maaseaduse maksmahakkamisel 1919 a. mõisates alalisteks töölilisteks olid ja kunni mõisa tükeldamiseni mõisates teenisid. Kaitsewäes teenimine ei takista maasaamist mõisatöölilisenä;

c) uudismaadele asujatele.

E. Weberman (rhws.): Ma teen ettepaneku § 2 täiendada lõpus järgmise punktiga: „e) käsitöölilistele ja kalameestele“, arwesse wõttes seda, et wallanõukogudes ei ole need maatahtjad peaaegu kunagi enamuses, nii et nad selle kaudu omale eluasemeks maad saaksid.

A. Kärner (sd.): § 2 litera d-s on sõnad „maaseaduse maksmahakkamisel“. See pole aga küllalt täpne, siin peaks siis olema kas kuupäew wõi midagi muud. Sellepärast oleks parem need sõnad wälja jätta. Teen ettepaneku § 2, d) wälja jätta sõnad: „maaseaduse maksmahakkamisel“.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja O. Liigand: Mis puutub rkl. Weberman'i täiendusesse, juurde wõtta punkt e: „käsitöölilistele ja kalameestele“, siis see küsimus komisjonis arutamisel polnud, nii et ma komisjoni nimel sellega ühineda ei saa. Niisama ka härra Kärner'i ettepanekuga ei saa ma komisjoni nimel ühineda.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Weberman'i poolt on esitatud ettepanek, wõtta § 2 juurde uus punkt e järgmise

sisuga: „käsitöölilistele ja kalameestele“. Rkl. Kärner'i poolt on ettepanek tehtud § 2 punkt d wälja jätta sõnad: „maaseaduse maksmahakkamisel“. Panen hääletamisele rkl. Weberman'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Poolt on antud 34 häält, vastu 20, seega on ettepanek vastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Kärner'i ettepanek, wälja jätta § 2 punkt d esimeses reas sõnad: „maaseaduse maksmahakkamisel“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Panen nüüd § 2 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 3. Maaseaduse § 22 muudetakse järgmiselt:

Riigistatud maade saamiseks, mis senni wäiketaludena rendil olid, antakse eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid selle juures wõib riik maid uuesti kruntida (§§ 17 ja 18 alusel).

Märkus. Käesolewa paragrahwi alla käiwad ka likwideeritud ja likwideeritawad endised metsaametnikkude ja metsatööliliste kohtade pidajad, kui nemad ehk nende perekonnad kohta ise kas palgamaa ehk rendi alusel pidanud kunni 11. nowembrini 1918 aastal.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

4. Wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **J. Wain** (loeb): Wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seadus.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri vastu wõetud.

Aruandja J. Wain (loeb): I. Wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 44 — 1922 a.) §§ 1 ja 2 muudetakse järgmiselt:

§ 1. Maa rendilepingud loetakse rentniku soowil uuendatuks kunni 1. maini 1925 a., kui wäljarenditud maatüki aia ja

põllu all olev osa ei ulata üle 5 tiinu ja kui need lepingud on tehtud maatükkide kohta, mis väljaspool linna piire ning kui rendileandjal on teine niisama suur või suurem maatükk aia ja põllu all olevat maad enese harida, — kui:

a) need lepingud jõus on olnud 1922/1923 põllumajandusaasta jooksul ja on pikendatud Riigikogu poolt 27. veebruaril 1923 a. vastuõetud seadusega („Riigi Teataja“ nr. 35 — 1923 a.);

b) kui rendileping lõpeb 1924 aastal ja ta sõlmitud enne 1. maid 1919 a.;

c) kui rendileping lõppes 1923 a., rentnik aga veel praegu kasutab rendimaad või kui temal rendimaa peal on oma hoone.

Märkus 1. Käesolev seadus ei ole maksew maade kohta, mis 1919 a. 10. oktoobri maaseaduse ja 29. juuni 1922 a. maaseaduse narooataguste ja Petserimaa maa-alade kohta laiendamise seaduse põhjal riigi omanduseks on tunnistatud.

Märkus 2. Käesolev seadus ei käi wiljapuuadade ja üksikult aast-aastalt wäljaantawate heinamaatükkide kohta, kui ka maatükkide kohta, mille peal asuwad tööstus- või äriettevõtted, kui wiimased rendi peaobjekti sünnitawad.

Märkus 3. Käesolev seadus ei käi maade kohta, mis omawalitsuste teenistuses olevatele isikutele nende teenistuselepingute või seaduse põhjal tarwitada antakse.

Märkus 4. Käesolev seadus ei käi nende wäikemaarentnikkude kohta, kellel 5 või enam tiinu kõlbulikkude maad omanduseks on.

§ 2. Käesolewa seaduse § 1 põhjal pikendatawate rendilepingute järele wõib rendileandja aastas renti nõuda:

a) kunni 60-kordse esialgse rendimäärani, kui leping on tehtud enne 23. aprilli 1915 a.;

b) kunni 24-kordse esialgse rendimäärani, kui leping on tehtud pärast 23. aprilli 1915 a., kuid enne 23. aprilli 1918 a.;

d) kunni 18-kordse esialgse rendimäärani, kui leping on tehtud pärast 23. aprilli 1918 a., kuid enne 23. aprilli 1919 a.;

e) kunni 6-kordse esialgse rendimäärani, kui leping on tehtud pärast 23. aprilli 1919 a., kuid enne 23. aprilli 1920 a.;

g) endisel määral, kui leping on tehtud pärast 23. aprilli 1920 a.

Märkus 1. Rendi wäljaarwamise juures selle seaduse järele loetakse: 1 rubla = 1 mark, 1 Ülem-Ida rubla = 2 marka.

Märkus 2. Natuuras maksetaw rent kõrgendamise alla ei käi.

J. Holberg (põl.): Kordan oma II lugemisel tehtud ettepanekut, kuid jätan wälja esimesest ettepanekust selle osa, kus nõutakse, et rendilewõtjal ka oleks omad hooned, milles alaliselt elab, renditud maatüki peal. Teen ettepaneku wastu wõtta ainult selle osa, kus on öeldud „kellel teist maa-ala omanduseks wõi pidamiseks ei ole“.

Juhataja **K. Wirma**: Ma ei saa seda ettepanekut hääletada, see pole tehtud II lugemisel.

J. Holberg (põl.): Nagu selgub, ei ole wõimalik ettepanekut III lugemisel piirata, siis toetan endist ettepanekut, mis II lugemisel tehtud.

Teiseks teen ettepaneku sõnade asemel „aia ja põllu all olev osa ei ulata üle 5 tiinu“ wõtta „kogusuurus ei ulata üle 5 tiinu“.

Kolmandaks — punkt c wälja jätta § 1-sest.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

(Aruandja **J. Wain**: Ei tarwita.)

Ettepanek on tehtud rkl. Holberg'i poolt: § 1-ses sõnade järele: „maa rendilepingud loetakse rentniku soowil“ wõtta sõnad „kellel teist maa-ala omanduseks wõi pidamiseks ei ole ja kellel renditud maatüki peal omad hooned, milles alaliselt elab.“

Teiseks, ettepanek rkl. Holberg'i poolt § 1 sõnade asemel „aia ja põllu all olev osa ei ulata üle 5 tiinu“ wõtta „kogusuurus ei ulata üle 5 tiinu“.

Kolmas ettepanek rkl. Holberg'i poolt: punkt c wälja jätta.

Hääletamisele tulewad ettepanekud selles järjekorras, nagu ette kandsin. Kõigepealt: sõnade järele „maa rendilepingud loetakse rentniku soowil“ wõtta sõnad: „kellel teist maa-ala omanduseks wõi pidamiseks ei ole ja kellel renditud maatüki peal oma hooned, milles alaliselt

elab". (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele ettepaneku: sõnade asemel „aia ja põllu all olew osa ei ulata üle 5 tiinu“ wõtta: „kogusuurus ei ulata üle 5 tiinu“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele ettepaneku: § 1-st punkt c wälja jätta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele käesolewa seaduseelnõu I osa sel kujul, nagu ta II lugemisel wastu wõetud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I osa wastu wõetud.

Aruandja **J. Wain** (loeb): II. Käesolew seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu II osa wastu wõetud.

Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **J. Wain**: Teen ettepaneku, otsustada seadus wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

5. Põllumajandusliku laenu seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Birkenberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkirija §§ 1—3:

Põllumajandusliku laenu seadus.

§ 1. Wabariigi Walitsust wolitatakse tegema wälislaenu kuni saja miljoni marga wäärtuseni.

§ 2. Saadud laen (§ 1) määratakse rahaministeeriumi operatsioonfondiks, millest seemnewilja, wäetisainete, tõukarja ja põllutööriistade ning masinate ostmiseks laenu antakse.

§ 3. Tehtawa laenu tingimused, samuti fondi tarwitamise, laenude wälja-

andmise ja tasumise alused ning korra määrab Wabariigi Walitsus.

Juhataja **K. Wirma**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Käesolew seaduseelnõu on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **E. Birkenberg**: Teen ettepaneku seaduseelnõu ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

6. Riigi 1924 a. Eelarwe-kommisjoni aruandja III lugemisel. J. Jaanis (loeb):

WÄLISMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§§	1. Palgad	7.391.100.—
§§§	2. Ametsõitude tasu	300.000.—
§§§§	3. Arstiabi ja toetus	120.000.—
§§§§§	4. Esitus	1.900.000.—
§§§§§§	5. Ametnikkude ja teenijate warustus	57.600.—
§§§§§§§	7. Juriidiline abi ja kohtukulud	195.500.—
§§§§§§§§	8. Kantseleikulud	1.690.000.—
§§§§§§§§§	9. Majapidamine	1.349.700.—
§§§§§§§§§§	10. Wedu	12.000.—
§§§§§§§§§§§	11. Sõidu- ja weoabinõud	682.700.—
§§§§§§§§§§§§	12. Liikuw wara	235.000.—
§§§§§§§§§§§§§	14. Hoonete remont	200.000.—
§§§§§§§§§§§§§§	15. Kultuuriline toetus	1.250.000.—
§§§§§§§§§§§§§§§	80. Rahwuswaheliste lepingute sõlmimine ja täitmine	3.676.000.—
§§§§§§§§§§§§§§§§	90. Segakulud	25.000.—
	Kokku peatükk I	19.084.600.—

Peatükk II.

Wälisesitused.

§§	1. Palgad	44.099.200.—
§§§	2. Ametsõitude tasu	3.000.000.—
§§§§	3. Arstiabi ja toetus	600.000.—
§§§§§	4. Esitus	3.000.000.—
§§§§§§	8. Kantseleikulud	3.638.600.—
§§§§§§§	9. Majapidamine	15.565.900.—
§§§§§§§§	10. Wedu	68.500.—
§§§§§§§§§	11. Sõidu- ja weoabinõud	700.000.—
§§§§§§§§§§	12. Liikuw wara	1.131.000.—
§§§§§§§§§§§	14. Hoonete remont	1.121.000.—

§ 82. Informatsioon	5.000.000.—	I sekretäär	1	105.—
§ 84. Rahvusvahelised maksud	6.500.000.—	Sõjawäeline atashee	1	90.—
§ 85. Konverentsid ja era- korralised edustused	3.500.000.—	Ametnik	1	40.—
§ 86. Wõõrsilt Eesti koda- nikkude kojutoomine	1.500.000.—	Tõlk	1	30.—
§ 90. Segakulud	1.016.000.—	Käskjalg	1	20.—
		"	1	16.—
		Luke.		
Kokku peatükk II	90.440.200.—	Konsulaar-agent	1	40.—
		Ametnik	1	16.—
Kokku välisministeerium	109.524.800.—			

Koosseisud.**WÄLISMINISTEERIUM.****Keskasutus.****Juhatus.**

Minister	1	36.000.—
----------	---	----------

Diplomaatiline koosseis.

Ministri abi	1	28.800.—
Osakonna juhataja	3	25.200.—
Informatsioonibüroo ju- hataja	1	25.200.—
Bürojuhataja	5	19.500.—
I sekretäär	4	13.500.—
II „	5	10.800.—
Atashee	2	7.700.—

Muu koosseis.

Arhiwaar	1	9.900.—
Arhiwaari abi	1	6.200.—
Registraator	2	5.800.—
Kantselei sekretäär	1	8.700.—
Masinakirjutaja	4	5.300.—
Korrespondent-tõlk	2	9.900.—
Pearaamatupidaja	1	15.300.—
Majandusülem	1	8.700.—
Shifri ametnik	1	8.700.—
Wanem ametnik	1	5.300.—
Kullerid	1	8.700.—
Raamatupidaja	1	9.900.—
Käskjalg	2	4.500.—
"	1	4.000.—
Alaealine käskjalg	2	3.000.—

Wälisesitused.**Helsingi.**

Saadik	1	250.—
Konsul	1	150.—
II sekretäär	1	100.—
Atashee	1	75.—
Ametnik	1	45.—
Käskjalg	1	40.—

Riia.

Saadik	1	175.—
Konsul	1	105.—

I sekretäär	1	105.—
Sõjawäeline atashee	1	90.—
Ametnik	1	40.—
Tõlk	1	30.—
Käskjalg	1	20.—
"	1	16.—
Luke.		
Konsulaar-agent	1	40.—
Ametnik	1	16.—

Kowno.

Sekretäär-konsul	1	120.—
Ametnik	1	45.—

Berliin.

Saadik	1	275.—
Konsul	1	165.—
I sekretäär	1	165.—
Atashee	1	82.50
Ametnik	1	52.50
Masinakirjutaja	1	35.—
Registraator-arhiwaar	1	35.—
Käskjalg	1	30.—

Warsaw.

Saadik	1	250.—
I sekretäär	1	150.—
Sõjawäeline atashee	1	175.—
Ametnik	1	45.—
Tõlk	1	32.—

Stokholm.

I sekretäär-konsul	1	270.—
II sekretäär	1	180.—

Kopenhaagen.

II sekretäär	1	120.—
--------------	---	-------

London.

Saadik	1	450.—
I sekretäär	1	270.—
II „	1	180.—
Atashee	2	270.—
Sõjawäeline atashee	1	180.—
Tõlk-korrespondent	1	90.—
Käskjalg	1	75.—

Pariis.

Saadik	1	300.—
Saatkonna nõunik	1	210.—
I sekretäär	1	180.—
Atashee	1	90.—
Sõjawäeline atashee	1	210.—
Tõlk	1	80.—
Masinakirjutaja	1	35.—

Rooma.

Saadik	1	250.—
II sekretäär	1	100.—
Ametnik	1	40.—

	Washington.		
Saadik	1	625.—	
I sekretäär	1	375.—	
Ametnik	1	240.—	
	New-York.		
Konsul	1	375.—	
Ametnik	1	125.—	
	Moskwa.		
Saadik	1	300.—	
Saatkonna nõunik	1	210.—	
Kaubanduslik nõunik	1	175.—	
I sekretäär	1	180.—	
II „	1	120.—	
Atashee	1	90.—	
Sõjawäeline atashee	1	210.—	
Wanem ametnik	1	75.—	
Ametnik-tõlk	1	70.—	
Masinakirjutaja	1	50.—	
Käskjalg	1	40.—	
	Peeterburi.		
Peakonsul	1	175.—	
Asekonsul	1	100.—	
Ametnik-tõlk	1	55.—	
Masinakirjutaja	1	40.—	
Käskjalg	1	25.—	
	Siber.		
Asekonsul	1	100.—	
Konsulaadi sekretäär	1	60.—	
Ametnik	1	40.—	
	Ukraina.		
Asekonsul	1	100.—	
Konsulaadi sekretäär	1	60.—	
Käskjalg	1	30.—	
	Jamburi.		
Konsulaar-agent	1	60.—	
Ametnik	1	40.—	
	Pihkwa.		
Asekonsul	1	80.—	
Ametnik	1	40.—	

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on wastu wõetud wälisministeeriumi koosseis ja korrallised kulud 109.524.800 marga suuruses.

Riigikogu läheb järgmise, nimelt tööhoolekandeministeeriumi eelarwe-osa arutamisele. Et tööhoolekandeministeeriumi eelarwe-osa aruandjat kohal ei ole, tulewad arutamisele riigiwõlad.

Eelarwe-komisjoni aruandja **K. Kornel** (loeb):

Riigiwõlad.

§ 27. Laenu protsendid	380.593.000.—
§ 28. Laenude realiseerimise kulud ja kursiwahed	30.000.000.—

Kokku riigiwõlad 410.593.000.—

A. Jõeäär (sd.): Panen ette wähen-dada § 28. Laenude realiseerimise kulud ja kursi wahed, 10.000.000 marga wõrra.

Juhataja **K. Wirma**: Aruandja lõpusõna ei tarwita. Panen hääletamisele rkl. Jõeäär'e ettepaneku: § 28. Laenude realiseerimise kulud ja kursiwahed wähen-dada 10.000.000 marga wõrra. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. (Hüüded: Palun ära lugeda!) Hääletan uuesti. (Hääletatakse.) Poolt on 11 häält, wastu 21, seega on parandus-ettepanek tagasi lükatud.

Panen käesolewa eelarwe-osa niisugusel kujul, nagu aruandja poolt ette on kantud, hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on riigiwõlad wastu wõetud 410.593.000 marga suuruses.

Eelarwe-komisjoni aruandja **E. Weberman** (loeb):

TÖÖ-HOOLEKANDEMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	2.243.400.—
§ 2. Ametsõitute tasu	110.400.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	63.000.—
§ 4. Esitus	30.000.—
§ 5. Ametnikkude ja teenijate warustus	49.200.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	180.000.—
§ 8. Kantseleikulud	560.000.—
§ 9. Majapidamine	493.800.—
§ 11. Sõidu- ja weoabinõud	302.800.—
§ 12. Liikuw wara	80.000.—
§ 14. Hoonete remont	80.000.—
§ 40. Seaduste eeltööd, kodifikatsioon ja kirjastus	150.000.—
§ 90. Segakulud	15.000.—

Kokku peatükk I 4.357.600.—

Peatükk II.

Hoolekande osakond.

1.	Palgad	11.207.600.—
2.	Ametsõitude tasu	299.200.—
3.	Arstiabi ja toetus	244.500.—
7.	Juriidiline abi ja kohtukulud	100.000.—
8.	Kantseleikulud	316.800.—
9.	Majapidamine	9.782.500.—
10.	Wedu	366.700.—
11.	Sõidu- ja weoabinõud	110.000.—
12.	Liikuw wara	1.230.600.—
14.	Hoonete remont	630.700.—
15.	Kultuuriline toetus	41.117.800.—
35.	Õppetarbed ja wahendid	641.200.—
87.	Pension	117.450.000.—
88.	Hoolealuste ülewalpidamine	17.723.500.—
89.	Riiklik hoolekanne	30.886.200.—
90.	Segakulud	473.400.—

Kokku peatükk II 232.580.700.—

Peatükk III.

Töökaitse-osakond.

1.	Palgad	3.899.100.—
2.	Ametsõitude tasu	600.000.—
3.	Arstiabi ja toetus	98.000.—
5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	16.400.—
8.	Kantseleikulud	300.100.—
9.	Majapidamine	397.000.—
11.	Sõidu- ja weoabinõud	3.000.—
12.	Liikuw wara	25.000.—
15.	Kultuuriline toetus	15.000.000.—
83.	Töökaitse	726.500.—
90.	Segakulud	5.000.—

Kokku peatükk III 21.070.100.—

Peatükk IV.

Terwishoiu peawalitsus.

1.	Palgad	3.447.700.—
2.	Ametsõitude tasu	153.000.—
3.	Arstiabi ja toetus	40.000.—
8.	Kantseleikulud	600.000.—
12.	Liikuw wara	27.000.—
15.	Kultuuriline toetus	27.168.300.—
34.	Hariduslikud kulud	270.000.—
41.	Tunnistajate ja ekspertide tasu	350.000.—
48.	Rahwa terwishoid	9.450.000.—
90.	Segakulud	30.000.—

Kokku peatükk IV 41.536.000.—

Kokku töö-hoolekandeministeerium 299.544.400.—

K o o s s e i s u d.

TÖÖ-HOOLEKANDEMINISTEERIUM.

Keskasutus.

Juhatus ja kantselei.

Minister	1	36.000.—
Ministri abi	1	28.800.—
Kantseleijuhataja	1	15.300.—
Pearaamatupidaja	1	15.300.—
Pearaamatupidaja abi	1	9.900.—
Sekretäär	1	8.700.—
Arweametnik	1	6.200.—
Noorem arweametnik	1	5.500.—
Registraator	2	5.800.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
"	1	4.800.—
"	1	4.600.—
Käskjalg-uksehoidja	1	4.500.—
Käskjalg	2	4.000.—

Hoolekande osakond.

Juhatus ja kantselei.

Osakonna juhataja	1	25.200.—
Hoolekande nõunik	3	11.700.—
Sekretäär	1	8.700.—

Üldasjade jaoskond.

Juhataja	1	15.300.—
Sekretäär	1	7.700.—
Asjaajaja	1	6.200.—
Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—

Pensionide ja abirahade jaoskond.

Juhataja	1	15.300.—
Sekretäär	1	7.700.—
Asjaajaja	3	6.200.—
Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—

Hoolekande asutused.

Juhataja rinnalaste ja emadekodus, ühtlasi asutuse arst	4	18.000.—
Juhataja Udriku nõdra mõistuslikkude kodus, ühtlasi asutuse arst	1	18.000.—
Juhataja wigaste laste kodus, ühtlasi asutuse arst	1	18.000.—
Juhataja pimedatekodus	1	18.000.—
Juhataja lastekodus	4	11.700.—
Juhataja alaealiste tütarlaste kodus	1	11.700.—
Juhataja pimedate ekster-naadis	1	9.900.—

Palk õpetajate
palgaseaduse
järel.

Terwishoiu peawalitsus.

Juhatus ja kantselei.

Juhataja	1	25.200.—
Juhataja abi (ühtlasi arsti- jaoskonna juhataja ja epideemia arst)	1	18.000.—
Apteegi jaoskonna juhataja	1	18.000.—
Apteekide rewident	1	11.700.—
Sekretäär	1	8.700.—
Asjaajaja	1	6.200.—
Asjaajaja-farmatsöit	1	6.200.—
Registraator	1	5.800.—
Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
Tallinna kohtu mediti- siinarst	1	9.900.—
Maakonnaarst	11	5.500.—
Linnaarst	2	5.500.—
„	10	4.500.—

Paljassaare merikarantiin.

Arst	1	11.700.—
Majanduse juhataja	1	5.500.—
Halastajaõde (kirjatoimeta- metaja)	1	5.500.—

J. Holberg (põl.): Lugupeetud rahvasaadikud! Neljapäewa õhtu hilisel tunnil wõeti töö-hoolekandeministeeriumi töökaitse-osakonna koosseisu uus koht üles ja nimetati seda ametnikku korteri-inspektoriks. (J. Piiskar, is.: Tuleb wõib olla Teie korteri kah!) Meil on räägitud, et meie peame jääma wanade koosseisude juurde ja on räägitud, et weel vähem tohime koosseisusid suurendada. See on ühelt poolt, aga teiselt poolt seda, et siamaani oleme meie ilma härra inspektorita läbi saanud ja pealegi, kui meil nii kange opositsioon on nende inspektorite wastu olnud, siis on arusaadaw, et töö-hoolekandeministeerium ei tohiks ses suhtes erand olla ja sinna ei tohiks meie niisama inspektori kohta luua. (J. Piiskar, is.: Kuidas Teile korterikommisjar meeldib?) Ei ole ka mitte teada, mis kohuseid see inspektor täidab ja kuipalju temast kasu on. Tema peab omale tööala alles otsima hakkama. Meie arwame, et kui teil raha ei ole anda majade ehitamiseks, siis pange kas wõi 10 inspektorit töö-hoolekandeministeeriumi koosseisusdesse, aga see ei aita midagi. Meie teame ka, et töö-hoolekandeministeeriumi waldamisel on ainult paar maja ja mina arwan, et nende jaoks inspektorit tarwis

ei ole. Linnades majad, mis ehitatakse riikliku laenuga, kuuluvad linnawalitsuse hoolde.

Kõigi nende asjaoludega arwestades, panen mina ette maha kustutada kinnitussajade osakonna juhataja koht ja wähen-dada palgasumma 153.000 marga wõrra.

Töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**: (J. Piiskar, is.: Härra Holberg, minge toolilt, minister ei saa sõna wõtta. Naer.) Austatud Riigikogu liikmed! Kui ettepanek tehakse, siis peaks see vähemalt õieti motiweeritud olema. Rkl. härra Holberg tähendas alguses, et siin on wastu wõetud ettepanek, mis toob enesega kaasa töö-hoolekandeministeeriumi koosseisu suurendamise. Mina pean tagasi tõrjuma selle wäite, sest töö-hoolekandeministeeriumi koosseisudes ei ole minu ettepaneku wastuwõtmisega mingisugust suurendamist tehtud. Lugu on nõnda, et eelarwe alamkommisjon ja pärast ka eelarwe peakommisjon kustutas töö-hoolekandeministeeriumi koosseisudest maha kolm kohta. Kahe koha kustutamise leppis Wabariigi Walitsus ja ka töö-hoolekandeministeerium ei waielnud ega waidle nende kärpimiste wastu. Ühe koha tahab aga ministeerium tungiwalt tagasi saada. See on töökaitse-osakonnas. Töökaitse-osakond ei saaks oma ülesandeid korralikult täita, kui tema koosseisus, mis minimaalne on, weelgi kärpimisi ette wõetakse. Minu ettepanek ei ole mitte uus, tema ei sisalda uute tööjõudude juurdewõtmist, waid seda, et tuleb alles jätta koht, mis on praeguses koosseisus töökaitse-osakonna juhataja abi nime all. Selle ametniku otsekoheseks tegewusalaks jääks peaausjalikult korteriolude uurimine ning kõik korteriküsimustega, eriti korterikriisi lahendamise-ga ühenduses olewad asjad, ning sellepärast tuleks seda ka koosseisudes wastawa ametinimega nimetada — korteriinspektor.

Mis puutub rkl. härra Holberg'i ettepaneku wiimasesse ossa, teatud summa mahakustutamise kohta, siis, kui see wastu wõetakse, ei saaks töö-hoolekandeministeerium palkasid maksta ka mõnele teisele ametnikule. Minu poolt eile ette-pandud suurendus oli 99.500 mk. selle tagajärjel, et tähendatud koht uuesti üles wõeti, aga lugupeetud rkl. härra Holberg'i summa on 153.000 mk. Kuidas tema selle sai, seda ma ei tea.

Korteriinspektoril tuleb tegemist teha mitte ainult uute majade ehitamise küsimusega, vaid tema ülesanded on märksa suurema ulatusega. Nüüd, mil korteri- asjad töö-hoolekandeministeeriumi wõimkonda antakse, saadetakse selle keskasutuse kätte ka sarnased küsimused, mida lahendas enne siseministeerium. Omawalitsused wõtsid mõni aeg tagasi päewakorrale küsimuse, kuidas wõtta eluruumide pealt maksu ja missugust maksu. Omawalitsustel on wastawad eelnõud wälja töötatud. Siseministeerium, kellele need eelnõud omawalitsuste poolt edasi on saadetud, ei taha nende küsimustega enam tegemist teha ja saadab nad töö-hoolekandeministeeriumile edasi. Kui nüüd sellele ministeeriumile wastawat jõudu ei anta, siis vähemalt ärgu nõutagu ja loodetagu, et töö-hoolekandeministeerium nende küsimustega tegemist teha saaks.

M. Martna (sd.): Mina ei kahetse mitte härra Holberg'i, kelle osaks sai selle uuenduse wastu sõna wõtta oma rühma nimel, mis töö-hoolekandeministeeriumi poolt nõndanimetatud korteriinspektori ülesannete kohta käib. Meie oleme tõepoolest senni läbi saanud, aga härra Holberg wõiks ka üsna hästi teada, missugused meie korteriolud on. Meil hakkab statistika büroo kaudu nüüd natukesehaawal teateid tulema ja iga anne, mis tuleb ja kus meie korteriolude kohta andmeid leidub, näitab, et meil üle terve maa korteriolud halwad on. Ja kui meie nüüd selle üle selgusele oleme jõudnud, siis ei wõi ometi igawesti nende oludega leppida ja sellega ei wõi leppida ka Wabariigi Walitsus. Meie peame ometi seda parandama hakkama, keegi teine ei tule ju parandama, üsna Issanda Jumala hooleks ei wõi seda kauem jätta. (J. Soots, põl.: Aga inspektor ei paranda neid.) Härra kindral Soots, mina arwan, et sõjawäeosades ometi kindral parandab osasid, kui neid seal parandada on!? Ja mina arwan, et kindralid ja ohwitserid kõik selleks ametis on, et terwet sõjawäge korras hoida? Ja nüüd ütleb rkl. härra Soots, et kui korteriolude juures niisugune ametnik ametisse pannakse, siis ei parandata mitte midagi! Aga kui mina ütleksin, et sõjawäes ei paranda tema ka mitte midagi. Mis ütleks härra Soots siis? Nende ülesannete täitmine, juba sellekohase seaduse wäljatöötamine tarwitab jõudu, ja meie ei wõi seda ükskõik kelle kätte usaldada. Siin

peab üks nende asjadega kogunud inimene olema, see on mees, kes asjast midagi teab, kellest eeldada wõib, et ta tõesti asja juurde asuda tahab. Kui meie üle terve riigi asja wõtame, siis on ju kindel, et ka kõigeparem korteriteinspektor mitte kõiki üleöö korda seada ei saa. Kuid siin on eriti töö-hoolekandeministeeriumil wabrikute tööliste korteritega otsekohe tegemist, selle peale peab kõigepealt tähelepanu pööratama.

Kui ma siin uuesti meelde tuletada julgen, missugused korteriolud näiteks siiswabrikus wälitsewad, ja kui ka seda meelde tuletada, mis minu parteiseltsimees Ellamaa tööliste korterioludest ette kandis, ja kui edasi meelde tuletada Kreenholmi wabriku korteriolusid, siis peab töö-hoolekandeministeeriumil, kes selle asja arendamiseks ja walwe otstarbel ametisse on seatud, siis peab temal ometi wõimalus olema neid olusid parandada püüda. Ilma sellekohase jõuta ei ole see aga wõimalik. Kui härra Holberg ja teised, wõib olla, ka härra kindral Soots, selle üle weel selgusele ei ole jõudnud, missugune korteriinspektori tegewus peaks olema, siis — natukene kaugemale waadates selgub see kohe. Meie naaberriigi pealinnas Helsingis on niisugune inspektor linnawalitsuse poolt juba ammu ametisse seatud. (Wahel hüüe põllumeeste keskest: Tallinnas ka.) Tallinna linnas rewideerib see inspektor prügikaste, aga mitte korterid. See on terve ameti suureks häbiks, kui meil korteriolud niisugused on, kus inimesed moraalselt ja füüsiliselt hukka saawad. (J. Soots, põl.: Ometi on asjad nõnda!) Noo, lubage austatud härrad, mina olen mõne aasta eest ise olnud 5 kuud linnawalitsuses ametis. (J. Mürk, mo.: Jah, siis ei suutnud Teie ametisse panna, aga nüüd on.) Kui mina mõne aja eest siiswabriku korteriolusid waatamas käisin, siis läksin järgmisel päewal selles asjas linnapea härra Uesson'i juurde. Selgus, et korterite ehitamise juures on silmas peetud, et wastu ahju mitte puusein ei tule, waid kiwisein, see on, et tulekahju karta ei oleks. Aga kas toad suurte perekondade korteriks kõlbawad, selle üle ei walwa keegi! Härra linnapea tähendas, et meil ei ole niisugust seadust ja meil ei ole õigust korterid walwe all pidada. (J. Holberg, põl.: Kui seadus on, siis wõtame inspek-

tori.) Issand Jumal, meil tuleb ometi enestel seadus wälja töötada ja walitsus peab seda tegema! Kui juba otsekohe niisuguste osaliste ja wäikeste, aga paratamata tarwilikkude uuenduste wastu sedawiisi wälja astutakse, siis ei saa olukorda parandada, nagu waja on. Praegust olukorda alles hoida tähendaks oma ülesannetest mitte aru saada, wõi seda mitte teha tahta, kuna me iga niisugust algatust toetama peaksime, kuigi selleks suuri lootusi ei ole, et asi kohe üks-kaks-kolm paraneb. Aga algus peab kord tehtama. Sellepärast tuleb niisugust uuendust heameelega terwitada ja wastutulekuga wastu wõtta. Nüüd aga tuleb paremalt poolt niisugune eitaw seisukoht wälja, mis sellele rühmale kuidagiwiisi au ei tee.

J. Holberg (põl.): Kui niisugune inspektor ametisse panna, siis peaks ka ära näidatud ja kindlaks määratud olema tema wõimupiir. See inspektor wõib olla hakkab sitsiwabriku korterid ja wõib olla ka erakorterid uurima. Aga siin wõib niisugune olukord tekkida, et majaperemees sarnast inspektorit üle ukse sisse ei-lase. Kuskil seaduses ega määruses ei leia teie neid õigusi, mis lubaks inspektoril minna ka erakorterite järele waatama. (W a h e l h ü e p a h e m a l t p o o l t.) Töösutuste järele walwab linawalitsus ja wabriku inspeksioon. Ja kujutame ette, et inspektoril on õigus erakorterid rewideerida. Tema wõib peremehele öelda, et korter ei ole hea, et suitsu sees on, ja kõigerohkem, mis ta öelda wõib, on, et tehku majaperemees õhuauk sisse wõi puhastagu korsten ära. Aga öelda, et peremees ühetoalisest korterist kahetoalise teeks, wõi köögist ümber ehitaks wannitoa, wõi kloseti, seda igatahes wõimalik ei ole. Majaperemees lihtsalt ütleb, antagu temale raha, siis tema teeb. Nii et kohe põrkame kokku igasuguste raskustega ja tegelikku kasu sarnasest korteriinspektorist ei ole, kuna aga riigil asjata kulusid kanda tuleb ilma mingisuguste tagajärgedeta.

K. Einbund (põl.): Käesolewas asjas ei wõiks meil mitte eksiarwamisi olla, ega arwatawasti ka mitte lahkuminewaid arwamisi. On selge, et korteripoliitika eest hoollitsemine peab kuuluma ühe ministeeriumi alla ja sellel ministeeriumil peab olema selleks ka wastaw jõud. Ilma jõududeta ei saa ministeerium korteri ehi-

tamise poliitikat ajada ega korterikriisi lahendada. Mäletan, see oli ühe eelmise walitsuse ajal, kui otsustati kogu korteripoliitika juhtimine üle anda töö-hoolekandeministeeriumi alla, senni ei ole olnud see mingisuguse ministeeriumi all. Et see ühe ministeeriumi alla koondada tuleb, on iseenesest selge. Kui aga töö-hoolekandeministeerium on koosseisu täiendamisega tulnud inspektori nimelise ametniku näol, siis tekib küll tõesti küsimus, mis see inspektor iseenesest peab kujutama, mis tema kompetents ja ülesanded on. Mina oleksin sellest aru saanud, kui töö-hoolekandeministeerium mõne olewa osakonna oleks täiendanud wastawa erialalise jõuga. Nüüd on ettepanek tehtud ja kõneldakse sellest, et üks inspektor peaks juurde tulema, see tähendab, tuleks ka mingisugune inspektuur luua. Tema segab end teiste asutuste kompetentsi, segab weel teiste inimeste erategewusse, ja see segamine on täiesti tarwilik korterikriisi lahendamiseks. Aga kui meil tegemist on inspeksiooniga, siis peame meie teadma, kuidas tema oma tööd kohapeal teha saab ja kuidas tema wahelkord on wälisinspeksiooniga. Aga et see selge ei ole, tekib tõesti kahtlus, kas see inspektor peale puhtkantselei tööde wäga palju ära suudab teha. Kui aga inspektorist kui niisugusest kõneleme, siis näib küll kahtlane olewat, kas see inspeksioon peab tingimata ministeeriumi all olema. Meil on tendents ministeeriumi kätte tsentraliseerida niisuguseid asju, nagu tööpuuduse wastu wõitlemine ja mõned teised asjad, aga see ei ole mitte otstarbekohane, sest see on kommunaal ülesanne ja kommunun peab seda tegema. Samuti ka korterihäda wastu wõitlemine kui aga keskasutuses juhtiwat jõudu tarwis on, siis on küsitaw, kas see peab inspektor olema. Kui Teie tahate ühe eriteadlise jõu juurde wõtta, siis wõib olla on seda tarwis. Aga mis see inspektor tegema hakkab, ei ole meile selge.

Töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**: Austatud Riigikogu liikmed! Ainult paar sõna. Töökaitse-osakonna peal on terve rida ülesandeid: töökaitse üldiselt, töö ja kapitaali wahelkordade lahendamine, korteriküsimus, kinnitused, tööpuuduse wastu wõitlemine jne. Kui teie aga waewaks wõtate pilku heita töökaitse-osakonna koosseisu, siis näete, et seal on ainult: osakonna juhataja, sekretäär, üks kantseleiametnik, käskjal,

wanem töökaitse kommissar, kinnitussasjade jaoskonna juhataja. Ei wõiks kahtlust olla, et kustutatud koha allesjätmine korteriinspektori nime all tarwilik on. Wõib olla, et nimi „korteriinspektor“ mõnele kohutaw on; wõib olla, meeldib rohkem, kui teda nõunikuks, eriteadlaseks wõi teisiti nimetada. Kuid see on ju normaalne külg. Sisuliselt on asi ikkagi niisugune, et tarwis on inimest, kes täidaks ühtlasi ka töökaitse-osakonna juhataja abi kohuseid, missugune koht oli maha tõmmatud. Praegu, III lugemisel ei saa ma teistsugust parandust teha. Kui aga korteriinspektori koht maha kustutatakse, siis ei saa meie korteriküsimuse lahendamises sammugi edasi.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal. Aruandja lõpusõna ei tarwita. Rkl. Holberg'i poolt on ettepanek tehtud „maha kustutada kinnitussasjade osakonna juhataja ja muuta töö-hoolekandeministri wastaw ettepanek eelarwe II lugemisel ja vähendada palgasummat 99.500 marga wõrra.“

Töö-hoolekandeministri ettepanek oli järgmine: „Töö-hoolekandeministeeriumi töökaitse-osakonna koosseisu, juhatuse ja kantselei osas, wõtta korteriinspektor, ühtlasi osakonna juhataja abi, palgaga Mk. 18.000.— kuus ja kustutada samast koosseisust kinnitussasjade jaoskonna juhataja, palgaga Mk. 18.000.— ja wõtta selle asemel koosseisu kinnitussasjade osakonna juhataja, palgaga Mk. 15.300.— kuus. Nende muudatuste tõttu suurendada töökaitse-osakonna eelarwe peatükk III, § 1 palgad — 99.500 marga wõrra.“

Rkl. Holberg'i ettepanek on, see ettepanek tagasi lükata ja eelarwet vähendada 99.500 marga wõrra. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb töö-hoolekandeministeeriumi eelarwe-osa sel kujul, nagu ta teisel lugemisel wastu wõetud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on wastu wõetud töö-hoolekandeministeeriumi koosseis ja korrallised kulud 299.544.400 marga suuruses; ühes sellega on wastu wõetud korrallised kulud 5.620.990.600 marga suuruses.

Eelarwe-komisjoni aruandja **K. Kornel** (loeb):

ERAKORRALISED KULUD.

A. Riigi keskasutuste kulud.

RIIGIWANEM JA RIIGIKANTSELEI.

Peatükk IV.

Riigi statistika keskbüroo.

§ 1. Rahwalugemise andmete läbitöötamine ja trükkimine	1.630.000.—
Kokku peatükk IV	<u>1.630.000.—</u>

Kokku Riigiwanem ja riigikantselei 1.630.000.—

RAHAMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Sõjaaegsete rekwiireerimiste ja kahjude tasumine	32.000.000.—
§ 2. Majaehitamine	750.000.—
§ 3. Toetus omawalitsustele	<u>113.000.000.—</u>
Kokku peatükk I	<u>145.750.000.—</u>

Kokku rahaministeerium 145.750.000.—

KAUBANDUS-TÖÖSTUSMINISTEERIUM.

Peatükk III.

Tööstusosakond.

§ 1. Toetus Tallinna tehnikumile katsekoja sisseseade muretsemiseks	<u>600.000.—</u>
Kokku peatükk III	<u>600.000.—</u>

Kokku kaubandus-tööstusministeerium 600.000.—

HARIDUSMINISTEERIUM.

Peatükk II.

Majandusosakond.

§ 1. Riigi koolimajade ehitused	25.476.000.—
§ 2. Tartu muuseumi remont	<u>500.000.—</u>
Kokku peatükk II	<u>25.976.000.—</u>

Peatükk IV.

Teaduse- ja kunstiosakond.

Tartu ülikool.

- § 1. Ehitused, ümber- ja juurdeehitused 12.500.000.—
- § 2. Kaubatundmise kabineti ja hambaarstide polikliiniku sisseseadmine 1.500.000.—

Kokku peatükk IV 14.000.000.—**Kokku haridusministeerium 39.976.000.—**

KOHTUMINISTEERIUM.

Peatükk IV.

Wangimajade peawalitsus.

- § 1. Wangimajade ehitamine 375.000.—
- Kokku peatükk IV 375.000.—

Kokku kohtuministeerium 375.000.—

SISEMINISTEERIUM.

Peatükk VI.

Piiriwalwe walitsus.

- § 1. Hoonete ehitamine 10.780.000.—
- Kokku peatükk VI 10.780.000.—

Kokku siseministeerium 10.780.000.—

SÕJAMINISTEERIUM.

- § 1. Arstirohtude ja -riistade tagawara muretsemine 3.000.000.—
- § 2. Meriwäe asutuste ümberpaigutamine 200.000.—
- § 3. Sõidu- ja weoabinõude muretsemine ja parandamine 4.000.000.—
- § 4. Sisseseadmine ja asutamine 4.081.000.—
- § 5. Sõjariistad ja nende varustus 112.212.100.—
- § 6. Inseneeriline ja tehniline varustus 64.644.200.—
- § 7. Laewade muretsemine ja parandamine 2.000.000.—
- § 8. Kindluste ehitus 8.715.000.—
- § 9. Uued ehitused 114.938.600.—
- § 10. Topograafilised ja hüdrograafilised kulud 200.000.—

Kokku sõjaministeerium 313.990.900.—

PÕLLUTÖÖMINISTEERIUM.

Peatükk IV.

Põllumajanduse peawalitsus.

- § 1. Maaparandustööd 32.000.000.—
- § 2. Kooli ja katsejaamade ehitamine 615.000.—
- Kokku peatükk IV 32.615.000.—

Peatükk VI.

Metsade peawalitsus.

- § 1. Ehitused 4.400.000.—
- Kokku peatükk VI 4.400.000.—

Kokku põllutöökministeerium 37.015.000.—

TEEDEMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

- § 1. Narwa jõe ummistuste eemaldamiseks 300.000.—
- § 2. Toetus Saare maakonnawalitsusele 1.000.000.—
- § 3. Laewaliinide toetus 5.000.000.—
- § 4. A/s. „Aeronaut'i“ toetus 10.000.000.—
- Kokku peatükk I 16.300.000.—

Peatükk II.

Riigiraudteede walitsus.

- § 1. Raudtee olukorra tõstmine 9.821.000.—
- § 2. Teenijate elumajade ehitamine 25.000.000.—
- § 3. Jaamade laiendamiseks ja hoonete ehitamiseks maa wõõrandamine 1.000.000.—
- § 4. Sadama ja elewaatori teede korraldamine 3.859.700.—
- § 5. Sõja-tagajärgede tõttu tee osade uuendamise ja kordaseadmine 48.000.000.—
- § 7. Elektriwalgustuse, töökodade, wedurite ja wagunite sisseseadete täiendamine 10.352.000.—
- § 9. Sõjaministeeriumi tarwitada olnud sanitaar- ja klasswagunite parandamine 7.085.000.—

§ 10. Telegraafi ja telefoni liinide korraldamine ning sauaparaatide ülesseadmine	1.402.000.—
Kokku peatükk II	106.519.700.—

Peatükk III.

Posti-telegraafi-telefoni peawalitsus.

§ 1. Posti-telegraafi-telefoni asutuste hoonete ehitamine ja kapitaalremont	9.790.800.—
§ 2. Telegraafi ja telefoni ehitamine ja kapitaalremont	42.531.700.—
§ 3. Liikuva wara soetamine	5.190.000.—
§ 4. Sõidu- ja veoabinõude soetamine	555.000.—
Kokku peatükk III	58.067.500.—

Peatükk IV.

Meriasjanduse peawalitsus.

§ 1. Teede ehitus	3.000.000.—
§ 2. Hüdrotehnilised ehitused merisadamates	10.600.000.—
§ 3. Hüdrotehnilised ehitused siseweetees	4.375.000.—
§ 4. Laewaehitus	3.000.000.—
§ 12. Sadama walgustuse ülewiimine keerlewa woolu peale	2.190.000.—
§ 13. J/m. „Suur Tõlli“ kinnitus	810.000.—
Kokku peatükk IV	23.975.000.—

Kokku teedeministeerium 204.862.200.—**TÖÖ-HOOLEKANDEMINISTEERIUM.**

Peatükk II.

Hoolekande osakond.

§ 1. Udriku nõdramois- tusliikkude kodule elektriwalgustuse sisseseadmine	743.000.—
§ 2. Piirisaare tuleõnnetutele antud warustuse ja ainete arwe tasumine	774.000.—
§ 3. Uute ehituste eel- tööde kulud	700.000.—
§ 4. Narwa rinnalaste- ja emadekodude liikuva wara soetamiseks	1.500.000.—
Kokku peatükk II	3.717.000.—

Peatükk III.

Töökaitse-osakond.

Tööpuuduse wastu wõit- lemiseks	25.000.000.—
Kokku peatükk III	25.000.000.—

Peatükk IV.

Terwishoiu peawalitsus.

Ehitused ja sisseseaded terwishoiu asutustele	6.949.500.—
Kokku peatükk IV	6.949.500.—

Kokku töö-hoolekandeministeerium 35.666.500.—**Riigiwõlad.**

§ 1. Riigiwõlgade tasumine	39.148.000.—
Kokku riigiwõlad	39.148.000.—
Kokku A	829.793.600.—

B. Operatsioonifondid.**RAHAMINISTEERIUM.**

§ 1. Koolimajade ehitusfond	75.000.000.—
§ 2. Elukorterite ehituslaen	20.000.000.—
§ 3. Elukorterite ehitus- laenu täiendamine	205.000.000.—
§ 4. Riigitrukikoja põhi- kapitaal	20.000.000.—
§ 5. Laen Piirissaare tuleõnnetutele	1.000.000.—
§ 6. O/ü. Eesti wosworiidi aktsiate omandamiseks	8.000.000.—
§ 7. Põllupidajatele elukor- terite ehituslaenuks	25.000.000.—

Kokku rahaministeerium 354.000.000.—**KAUBANDUS-TÖÖSTUSMINISTEERIUM.**

§ 1. Riigi turbatööstusele protsendita laenu andmiseks	60.000.000.—
Kokku kaubandus-tööstus- ministeerium	60.000.000.—

HARIDUSMINISTEERIUM.

§ 1. Kinofilmide keskladu asutamine	500.000.—
§ 2. Laen kooli- ja laste- kirjanduse soetamiseks	2.000.000.—

§ 3. Eduard Wilde teoste wäljaandmise jätkamine	1.000.000.—
§ 4. Õpperaamatute kirjastamine	320.000.—
Kokku haridusministeerium	3.820.000.—

PÖLLUTÖÖMINISTEERIUM.

§ 1. Asunikude ehituslaenu fond	65.000.000.—
§ 2. Laen maasaajatele inwentaari muretsemiseks	40.000.000.—
§ 3. Laen ühispiimatallustele	60.000.000.—
§ 4. Laen kalameestele	20.000.000.—
§ 5. Laen koolide ja katseasutuste ehituseks ja sisseseadeks	20.000.000.—
§ 6. Laen põllumeestele maaparanduse töödeks	60.000.000.—
§ 7. Laen põllumajandusliikude õpperaamatute kirjastustele	3.000.000.—
§ 8. Toetuslaen asunikku- dele ehitusaastatel	75.000.000.—
Kokku põllutööministeerium	343.000.000.—

TÖÖ-HOOLEKANDEMINISTEERIUM.

§ 1. Riigiametnikkude elukorterite ehitamiseks	50.000.000.—
Kokku töö-hoolekandeministeerium	50.000.000.—
Kokku B	810.820.000.—
Kokku erakorralised kulud	1.640.613.600.—
Kokku kulud	7.383.414.600.—

Juhataja **K. Wirma**: Sõna on rkl. Kornel'il.

K. Kornel (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Seda silmas pidades, et siin operatsioonifondi osas on tehtud suurendused, mis sadadesse miljonitesse ulatawad, ja kuna läinud walitsus selle wastu on olnud ja ka eelarwe-kommissjoni poolt need summad mitte wastu ei ole wõetud, teen mina ettepaneku:

„a) maha kustutada:	
1) Töö-hoolekandeministeerium. § 1. Riigiametnikkudele elukorterite ehitamiseks	50.000.000.—

2) Rahaministeerium. § 3. Elukorterite ehituslaenu täiendamine — wanade majade ja elukorterite parandamiseks	50.000.000.—
b) wähendada:	
1) Rahaministeerium. § 3. Elukorterite ehituslaenu täiendamine	50.000.000.—
2) Põllutööministeerium. § 3. Laen ühispiimatallustele	30.000.000.—
3) Põllutööministeerium. § 6. Laen põllumeestele maaparanduse töödeks	20.000.000.—
4) Põllutööministeerium. § 2. Laen maasaajatele inwentaari muretsemiseks	20.000.000.—
Kokku	220.000.000.—

Juhataja **K. Wirma**: Sõna on rkl. Kaarna'l.

Chr. Kaarna (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! Kahjuks puudub meil eelarwes seadus, kahjuks ei ole meil senni ka kindlat korda, mis oleks pidanud aluseks olema eelarwe-kommissjonis ja mis oleks aluseks ka Riigikogule eelarwe läbiwõtmisel ja wastuwõtmisel. Selle tagajärjel, et meil niihästi seadus, kui ka kindel kord puuduwad, on wägi-kaika wedamisi ette tulnud wäga mitmel puhul isegi niisuguste küsimuste juures, kus tuntawaid lahkuminekuid ei ole mitte ühegi rühma wahel. Kui waadata eile Riigikogus tehtud ja Riigikogu poolt wastuwõtetud ettepanekuid, siis peaks küll kõigile ilma ühegi erandita selge olema, et kõik need otstarbed, milleks raha nõutakse, on niisugused, millele kuidagi wastu waielda ei wõiks. Weel enam, kõik need küsimused on tähtsamad päewaküsimused, nad on kauemat aega kõne all olnud mitte ainult Riigikogus, waid ka Wabariigi Walitsuses, seltskonnas ja ajakirjanduses. Kuid ometi ei wõinud walitsuse liikmed, kes eile siin sõna wõtsid, öelda, et nemad nende ettepanekutega ühineda saawad. Mikspärast wõtsid walitsuse liikmed niisuguse seisukoha? Kuigi meie ei mõtleks oma sennise puuduliku eelarwe arutamise korra peale, ometi on üks asi selge, et mitte kunagi warem ei ole nii kaugeleulatawate ettepanekutega, nii tõsiste suurendamise nõudmistega wiimasel silmapilgul tuldud. Esimese Riigikogu ajal tehti tõsisemad

suurendamis-ettepanekud siis, kui eelarwet komisjonis arutati; kui aga suurendamis-ettepanekutega ka Riigikogus esineti, siis seletasid ettepanekute tegijad, igatahes need, kes riiklikul alusel seisawad, et nendes küsimustes on Wabariigi Walitsus oma seisukoha juba wõtnud, wõi walitsus wõtab seisukoha kõigelahelel ajal, täna wõi homme, ja walitsuse esitaja tuleb Riigikogusse ja tõendab seda.

Praegusel juhtumisel ei ole ühte ega teist olnud, waid Riigikogu on wastu wõtnud üle 200.000.000 suurendused sel puhul, kui räägitakse endise Wabariigi Walitsuse poolt kokkuseatud eelarwest, mille suurendamisega see walitsus mitte nõus ei olnud, ja kui uus Wabariigi Walitsus ei ole suutnud seda eelarwet täies ulatuses weel läbige waadata.

Minule isiklikult näib, et sarnane kord ja niisugune teguviis täiesti wastuwõtmatu on, seda enam, et siin käsitatakse summasid, mis peaksid minema otstarbeteks, mis kõigile wastuwõetawad on, ilma erakondlikkude wahede peale waatamata. Ja kuna ühtlasi meil kõigil väga hästi teada on, et Wabariigi Walitsus, tahes wõi tahtmata, peab kõigelahelel ajal lisaelarwega esinema, peab esinema juba sellepärast, et politseikrediidid wastuwõetawas eelarwes ainult nelja kuu peale on arwatud, siis on ju mõne nädala pärast kõigil Riigikogu rühmadel wõimalik tõsiselt ja põhjalikult kaaluda, kas riigikassa suudab praegusel ajal kõiki neid wiimasel silmapilgul tehtud nõudmisi täita, kas tema suudab neid wastu wõtta selles suuruses, nagu nad on esitatud. Niipalju kui mina üksikute Wabariigi Walitsuse liigetega rääkinud olen, paistab, et Wabariigi Walitsus ei ole senni väga mõjuwatel põhjustel saanud neid küsimusi igakülgselt kaaluda, aga ta wõtab nad kaalumisele, ühtlasi kaaludes ka teist külge, nimelt seda, kuipalju on wõimalik kanda ja läbi wiia.

Aga asjal on ka teine külg. Minu arusaamise järele ei tohiks riigi eelarwet mitte koormata niisuguste summadega, mille wäljaandmiseks puudub seaduslik alus, mida Wabariigi Walitsus wälja anda ei wõigi. Eilsetest ettepanekutest on aga üks osa tingimata niisugused. Praegu ei ole seadust, mis lubaks laenu sid anda majade parandamiseks. Maksew ehituslaenu seadus lubab summasid wälja anda ainult elumajade ehitamiseks, pealegi ainult niisuguste elumajade ehitami-

seks, mis seal ette nähtud on. Järelikult seda wiitkümmend miljonit, mida ettepanekute tegijad majade parandamiseks nõuawad, ei saa walitsus kunni wastawa seaduse andmiseni wälja anda. Ühtlasi on väga tähtis, kuidas meie eelarwe kokku seame, kas puudujäägiga wõi ilma. Sest riigi eelarwet waatawad mitte ainult meie oma inimesed, meie oma asjatundjad, waid niipea, kui meie täna eelarwe III lugemisel wastu wõtame, tutwunewad temaga kõik, kes tahawad informatsiooni saada Eestist, ja seal on tähtis see, et iga summa oma kohal oleks. Eelarwe kokkuwõte mõjub nii wõi teisiti meie krediidiolude peale. Riigikogul ei tohiks ometi seda arwamist olla, et uus walitsus igasuguste krediitide andmise wastu on; wiimasel korral maksaks tõesti rutata, maksaks tulla niisuguste ettepanekutega. Nüüd ei ole aga niisuguseks rutamiseks mingisugust tõsist põhjust, seda enam, et meie juures ühtegi woolu määrgata ei ole, mis krediitide suurendamise tarwidust tähendatud otstarbeteks eitaks. Ei, poolt on kõik, tarwis ainult wõimalust anda selgitada, kuipalju jõuame kanda, ilma et see meie margakursi ja üldise seisukorra peale halvasti mõjuks.

Mis nüüd ehitamisesse ja laenuarwitamisesse puutub, siis olen mina sellel arwamisel, et sellest summast, mis eelarwesse on wõetud — 105 miljonit marka — jätkub küll nii kauaks, kunni lisaelarwega tullakse, ja wõib olla, et weel kauemaks. (J. Wain, sd.: Nüüd peaks ammugi ehitatama.) Kui hiljaks on jäänud, ega siis ometi uute summade lubamisega, kui endine summa weel tarwitamata on, enam asja ei saa parandada. Just ka pretседendi mõttes on see, mis täna teeme, tähtis. Täna on üks walitsus, homme wõib teine olla, ja igat walitsust, igat Riigikogu, igat Riigikogu rühma peaks see huwitama, et nii suurte ettepanekutega ei tuldaks mitte wiimasel momendil. Sisuliselt ei räägi ma nende ettepanekute wastu, pooldan kõiki neid. Pean aga tingimata tarwilikuks, et Wabariigi Walitsusele wõimalus antaks kõiki neid küsimusi põhjalikult kaaluda.

A. Jõeäär (sd.) Teen ettepaneku: „Wähendada erakorralisi kulusid:

SÕJAMINISTEERIUM.

§ 3. Sõidu- ja weoabinõude muretsemine ja parandamine 2.126.200.—

§ 5. Sõjariistad ja nende
warustus 2.000.000.—
Kokku sõjaministeerium 4.126.200.—“

Ma pean tarwilikuks weel kord alla kriipsutada, et mina erakorralise eelarwe juures olen loobunud kõigist wähendamis-ettepanekutest, mis kaasa wõiksid mõjuda, et meie sõjavarustus wõiks kannatada, kuna aga siin on tegemist kuludega, mis täiesti wastuwõtmatud on.

E. Weberman (rhsw.): Ära kuulates härra Kaarna väga kaaluwaid põhjendusi erakorraliste kulude puhul, arwasin ma tarwilikuks, et tuleks waheaeg määrata selleks, et seda küsimust wõiks rühmades läbi arutada. Teen ettepaneku 15-minutilist waheaega määrata.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Poolt on 24 häält, vastu 16, seega on waheaja ettepanek vastu wõetud.

Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 2.10 min.

Pärast waheaga jätkub koosolek kell 2.30 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

K. Kornel (rhw.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolewa küsimuse kohta sõna wõttes, tahaksin tähendada, et meil eelarwe koormatus raske on, nii nagu ma seda juba oma eelarwekõnes alla kriipsutasin. Ja minu arwates ei saa keegi selle vastu waielda, seda enam, et Riigikogu ise on pidanud tunnistama, et see koormatus tõesti raske on. Teatawasti on praegu seaduseelnõu rahaasjanduse komisjonis, kus jällegi ette pannakse tulumaksu norme nii muuta, et see alamaste astmete maksumaksjatele raske ei oleks. Ma arwan, et selles asjas oleme kõik ühel arwamisel, et maksude kaudu meie oma eelarwet waewalt suudaksime tasakaalu wiia. Teiseks on selge, et meil praegu tegemist raske aastaga põllumajanduse alal. Põllumajanduses walitsewatest raskustest on mitmel puhul kõneldud ja kirjutatud. Nüüd juba tulewad hoitawad teated, et meil mitte üksi meie rahwamajanduse põllumajanduse harus

raskusi ei ole, waid ka meie rahwamajanduse teistes harudes, näiteks tööstuses. Mitmed tööstusettewõtted on oma ukсед juba kinni pannud, ja oleks väga hea, et seda uste kinnipanemist mitte rohkem ette ei tuleks. Kuid mitte üksi tööstuses ei ole raske aasta, waid ka kaubanduses. Meie tööstuse ja kaubanduse kriisi omab seda tõsisema kuju, et Riigikogu enamus tarwilikuks on tunnistanud rahwamajanduse harude finanseerimise poliitika rewideerimise alla wõtta ja ohtralt wäljaantud laene hoolega sisse nõuda. Siin tuleb siiski õige tagasihoidlikult talitada. Kui meie aga oleme sunnitud seda tegema kaunis kiires tempos, siis wapustame sellega kogu rahwamajandust.

Kõike seda arwesse wõttes, tekib tunne, et meie oleme jõudnud ajajärku, kus tuleb väga tõsiselt selle peale mõtlemata hakata, kuidas wälislaenu saada wähegi soodsatel tingimistel. On meil lootus seda saada, siis wõib oletada, et eelarwe koormatus wõiks wäheneda, ja et meie wõime oma rahwamajanduse hädalisemaid ülesandeid kiiremas korras teostada, nii nagu see Riigikogu soow on. Teisest küljest teate aga väga hästi, et meie wälislaenu saamise lootus kunagi hiilgaw pole olnud juba sel põhjusel, et uute riikide kohta kaheldakse, kas nemad üldse majanduslikult iseseiswat elu suudawad elada. See kahtlus on tihti wälisriikides üles kerkinud meie iseseiswuse tunnustamise juures. Kui meie nüüd esitame eelarwe, mille puudujääk ulatab sadadesse miljonitesse, siis anname sellega kahtlemata uue sõjariista kätte wälisriikidele, kes ütleksid — waadake, teie ei suuda tõepoolest iseseiswat majanduslikku elu elada, waid peate oma majapidamises töötama suure puudujäägiga.

Kõike seda arwesse wõttes tulewad need sajad miljonid, mis Riigikogu lubas, kuid mis eelarwe-komisjoni poolt ei olnud lubatud, maha kustutada.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. Kaarna tähendas siin, et need ettepanekud on wiimasel silmapilgul tehtud. Osalt on see õige. Osa neist on tõesti wiimasel silmapilgul tehtud, kuid mis puutub näiteks ehituslaenu, siis on see otsekohe alguses rahaministeeriumi alamkomisjonis tehtud ja alamkomisjoni poolt ka vastu wõetud. Eelarwe-komisjon lükkas suurema summa — 100 miljonit — tagasi. Olgugi, et need summad on wiimasel silmapilgul üles

wõtta soowitud, wõime ometi rahuldustundega kinni naelutada, et igalt poolt tunnistatakse need summad, eriti ehituslaenu fondi suurendamise summad hädatarwilikuks. Et need üldiselt tunnistatud tarwilikud summad wiimase koha peale on jäänud ja nende juures waieldud, kas wastu wõtta wõi mitte wastu wõtta, on aga wäga iseloomustaw nähtus. Kõik sellekohased minu parteisõbra Jõeäär'i wähendus-ettepanekud on, nii öelda, muiates tagasi lükatud. Olid ettepanekud, wähendada autosid ühes wõi teises asutuses. Kõik alamkommissjonid wõtsid need ettepanekud enam-wähem wastu. Ka eelarwe-kommissjon wõttis need ettepanekud wastu ja ainult härra teedeminister kui ka härra haridusminister olid need õnnetud ministrid, kelle autod eile maha hääletati. Kõik teised jäid püsima, enamus tunnistas need tarwilikkudeks... Wõtame teised wähendus-ettepanekud, wõi need ettepanekud, mis eelarwet suurendawad ja mis walitsuse poolt tulewad, nagu „Aeronaut'ile“ toetuse määramine, mis mitte minu arwates nii wäga tarwilik pole. On tarwilik seda silmas pidada, et nendel „tungiwatel ettepanekutel“ wäga iseäralik maik juures on. Ma ei kõnele selle wastu, et ka tõsiseid nõudmisi seal pool on. Aga tõsine kokkuhoidmine ei tohiks ometi nii hädapäraste wäljaminekute kulul sündida! Tõsine kokkuhoidmine peab sündima niisuguste kulude arwel, mis mitte nii hädatarwilikud ei ole. Kui seda seisukohta silmas pidada, siis tahaksin ma loota, et Wabariigi Walitsus ometi wõimaluse leiab, neid wastuwõetawaks tunnistada, see on neid suurendus-ettepanekuid, mis eriti meie rühma poolt on tehtud. Meil on tõepoolest wäga raske neist loobuda. Nad on igalpool hädatarwilikuks tunnistatud. Kui meie need maha kustutame, siis peaks see mahakustutamise ka oma mõju awaldama teiste riikide ja teiste arwustajate juures. See peaks psühholoogiliselt niisugust mõju awaldama, et meie ei oska eraldada hädatarwilikka kulusid mittehädatarwilikkudest.

J. Piiskar (is.): Härra Kornel püüdis suure hooga tõendada, nagu oleks eile wastuwõetud summade eelarwesse jätmise sarnane tegu, mis terve riigi wõiks uperkuuti lüüa ja nagu tuleks sellepärast need krediidid tingimata maha kustutada, sest muidu wõida meie wäliskrediit kannatada jne. Ma ei saa härra Kornel'i wai-

detega mitte nõus olla, sest lõppudelõpuks ei hinda wälisriigid, kellelt loodetakse laenu saada, meie majapidamist mitte selle järele, kas ja kuipalju eelarwes puudujääki on näidatud. Majanduslikult on selge, et mõned miljonid otstarbeta kulutada, näitab palju halwemat majapidamist ja palju suuremat saamatust, kui suuremate summade otstarbekohane wäljaandmine tõsiste eluliste ülesannete täitmiseks. Sellepärast pean ka omalt poolt rõhutama, mida rõhutas rkl. Martna, et suurem osa käesolewast eelarwest ei räägi mitte äärmisest kokkuhoidmisest, waid palju rohkem sellest, et kerge käega siin ja seal summast wälja antakse. Tuletaksin ainult meelde, et meil on rõhutatud mitmet aastat, et tuleb hakata kokkuhoidlikumalt maja pidama, ja teatawates eelarwe-osades kärpimisi ette wõtma. Aga seda meil näha ei ole. Missugune walitsus ka oma seisukohta ei oleks deklarerinud, on alati rõhutatud, et tuleb kokkuhoidmise poliitikat ajada, senni seda aga tehtud ei ole.

Kui seda tehtud oleks, siis ei oleks enam tarwis ikka jälle uuesti rõhutada, et tarwis on kokku hoida. Kui seda aga ikka ja alati uuesti rõhutatatakse, siis näitab see, et ei ole mitte asutud kokkuhoidmist teostama. Ka praegu näeme seda. Sarnase, mittekokkuhoidliku poliitika juures aga arwatakse, et meie wälislaenu wõimalused hiilgawad on. Wõidakse sellest küll kõneleda, aga ega see nii ei tarwitse olla.

Kui aga nüüd tulla nende ülesannete juurde, mille jaoks siin suurendamissettepanekud tehti, siis peab ütleva, et kaugel suurem osa — ma ei taha sellega öelda, et kõik summad ühewõrra — on kõige-hädalisemate tarwete rahuldamiseks määratud. Kui nüüd leitakse ainuke kokkuhoidmise wõimalus olewat just nende summade kärpimises, siis ei näita see küll kuidagi otstarbekohast majapidamist. Eelarwe arutamise kestes tehti ettepanekuid eelarwet üle 300.000.000 marga kärpida ja näidati wäga põhjendatult, et midagi ei lähe katki, kui need summad maha kärbitaks, ja et need kärpimised on igatahes läbiwiidawad. Kui siis kangekaelselt otse demonstratiivselt maha hääletati need ettepanekud, ja nüüd leitakse, et praegu kõneallaolewate kõigehädalisemate ülesannete puhul ainuke wõimalus on kokku hoida, siis ärgu tulda teistelt nõudma, et nad sellega nõus peaksid olema ja seda mängu kaasa tegema. Kus olid näiteks siis walitsuse liikmed, kui eel-

tähendatud vähendamisettepanekud tehti? Miks nad siis ei näidanud, et vähemalt natukenegi wõiks vähendada? Aga näidake ükski koht, kus leiti, et kokkuhoidmine kuidagi läbiwiidaw oleks. Seda ei ole näidatud. (W a h e l h ü e T h. T a l l m e i s t e r'i rhsw. poolt.) Härra Tallmeister, neid andmeid kuulsite Teie igal eelarwe-komisjoni ja Riigikogu koosolekul konkreetsete ettepanekutena ja kindlalt väljarehkendatud markadena. Mina ei pea mitte tarwilikuks korrata seda, mis juba eelarwe arutamisel ette on kantud. Selleks on esitatud näiteks rkl. Jõeäär'e poolt pikk isearwamine, kus vähendamisettepanekud üksikasjaliselt on motiweeritud. Wõtke ja lugege, seal on andmeid rohkem kui küllalt.

Kui öeldakse, et kõnealolewad summamad wõidakse maha kustutada, siis näidatagu vähemalt, et need ülesanded ei ole hädalised. Seda ei ole tehtud. Härra Kaarna, kõneledes Riigikogu liikmena, ütles otse selle wastu, et keegi ei hakka nende ülesannete hädatarwilikkuse wastu waidlema, aga kaugemale sellest ei mindud. Tema ütles küll, et walitsus tahab wõtta selle küsimuse kaalumisele ja esitada oma poolt kawa. Walitsus aga wai kib ja härra Kaarna kui Riigikogu liikme arwamine ei kohusta ei walitsust ega ka töö-hoolekandeministrit, härra Kaarna't, mitte millekski. Ja nii kaua, kui meie ei näe walitsusel wastuwaidlemiseks alust olewat, kui meie ei näe, et walitsus tahab neid küsimusi seadusandlikul teel lahendada, senni ei ole meil mingit põhjust arwata, et seda teha tahetakse. Teiselt poolt on aga wõimalus isegi nende summade kasutamiseks, millel praegu seaduslik alus puudub, sest see seaduslik alus wõidakse ka pärast muretseda, kui on summad olemas. Kunni walitsus ei ole öelnud, mis tema teha tahab nende ülesannete lahendamiseks, kuidas tema seda teha tahab ja millal ta loodab tulla kindlate ettepanekutega, senni ei leia meie mingit põhjust oma seisukohta muuta.

Mina pean weel tähelpanu juhtima ühe asja peale, kus uus walitsus oma deklaratsiooniga wastollu on sattunud. Deklaratsiooni alguses on öeldud, et walitsus tahab töötada tihedas kontaktis Riigikoguga. Kus on nüüd see kontakt? Teatakse küllalt, et need ettepanekud, mis juba eelarwe-komisjonis on tehtud, tehakse ka Riigikogus, aga walitsus wai kib, ta ei pea tarwilikuks öelda, missugune on tema seisukoht nendes küsi-

mustes. Istutakse olümpilises rahu. Kõik walitsused on nii teinud, aga alati on deklareeritud sellest, et tahetakse töötada kontaktis Riigikoguga. Alles pärast, tagant järele, tullakse ja öeldakse, et sellega ja sellega ei saa nõus olla. Aga praegugi ei ole walitsus öelnud, mis tema nendest ettepanekutest arwab, waid ainult rkl. härra Kaarna ja Kornel on nende küsimuste kohta kõnelenud. Senni aga, kui walitsus ei tule ja ei ütle, missugune on tema seisukoht nende küsimuste kohta, mida siin puudutasin, kas, kuidas ja millal walitsus neid lahendamisele wõtab, kui ta praegu waidleb nende summade eelarwesse wõtmise wastu, senni ei leia meie, et wahepeal midagi muutunud oleks, mis sunniks meid oma seisukohta rewideerima ja muutma.

A. Jürman (põl.): Minister Kaarna kõnest wõis järeldada, nagu oleks Riigikogus erakorraliste kulude eelarwe suurendamise puhul sihilikult talitatud. Seda etteheidet ei peaks mitte tõsiselt wõtma, sest nagu eile siin tõendati, on meil iga aasta eelarwe arutamise juures Riigikogu suuremaid summasid eelarwele juurde liisanud, seega eelarwet suurendanud, tähendab, senni ei ole kinni peetud korrast, et Riigikogu oma algatusel millalgi eelarwet ei suurenda. Sellega langeb ära etteheide, nagu oleks selle aasta eelarwe arutamise juures eriti uus moodus loodud ja sihilikult talitatud. Meie oleme selle poolt, et kord maksma pandaks, kus Riigikogu oma algatusel eelarwet ei suurendaks ilma walitsuse nõudmiseta. Sarnane kord tuleks maksma panna eriti eelarwe läbiarutamise seadusega. Kui nüüd seda arwesse wõtta, et meil senni on iga aasta eelarwet suurendatud ja tänawu ei ole mitte raskem seisukord loodud, kui möödäinud aastal, siis peab ütleva, ei ole ka põhjust hädaldamiseks. Iga aastal on meil eelarwe wastu wõetud teatud puudujäägiga, mis ulatas umbes 400 miljoni margani, ja kuigi tänawuaastane puudujääk ei ole weel kindlasti selgitatud, on arwata, et tema ka mitte kaugelt üle 400 miljoni marga ei ulata. (E. Weberman, rhsw.: Aga riigikassa ülejääk?) Kui ka need maha wõtta, sest eile wõttis Riigikogu teatud vähendussumma wastu, kärpides rahaministriumis eelarwet 120 miljoni marga wõrra. (A. Anderkopp, tõer.: Üks miljard jääb puudu.) Ei jää, härra Anderkopp. See puudujääk ei ole meil mitte

tänawu aasta esimest korda tekkinud puudujääk, waid meie näeme iga aasta, ja eelarwe puudujäägid on senni meil alalised nähtused olnud. Ainult tuua seda iseäralikult suurena wälja, mille pärast meie igasuguste eelarwe-summade suurendamise wastu peaksime eitawale seisukohale asuma, ei ole õigustatud ega põhjendatud. Põllumeeste rühma poolt on ettepanek tehtud, eelarwes neid summasid suurendada, mis lähewad otsekohe saaduste walmistamise tõstmise peale. Need summad ei mõju sellepärast mitte halwawalt, waid nad aitawad riigi majanduslikku elu parandada. Teiseks on Wabariigi Walitsusel wõimalik eelarwe wäljaminekute osas, arwesse wõttes kokkuhoidmise printsiipi ja tänawust rasket aastat, wäljaminekuid kärpida, et sellega ka eelarwe seisukorda parandada.

J. Mürk (mo.): Wäga austatud Riigikogu liikmed! Härra töö-hoolekandeminister tähendas siin, et kõik nõutawad laenud, mis siin on ette kantud, oleksid wäga tarwilikud ja soowitawad, kuid selle juures kriipsutas härra töö-hoolekandeminister alla, et laen, mis nõutakse wanade majade parandamiseks, ei oleks wäga tarwilik, nagu puuduks laenu andmiseks seadus. (Töö-hoolekandeminister Chr. Kaarna: Kust Teie seda kuulsite?) Kuid siin peab iseäranis tähelpanu juhtima selle peale, et laen mitte nii tarwilik ei ole üksi uute majade ehitamiseks, kui just otsekohe wanade majade parandamiseks. (Aruandja K. Kornel: 25 miljonit on juba eelarwes.) Minul on kiri, kus tähendatud, et ei ole. Siin on igatahes wastus (näitab kirja), olge head, kui soowite. Mina iseäranis toonitan seda, et wanade majade parandamise laen 50 miljonit üles jäetaks. Siin ei ole ette kantud neid laenu tarwituse põhjusi, aga seda on selgitatud mitmel juhtumisel. Iseäranis 10. weebruaril Tallinna linna raekojas ühispankade koosolekul, millest minu teada ka Riigikogu esimees härra Tõnisson osa wõttis ja ka riigipanga esitaja. Seal jõuti ühisele otsusele, et walitsus peaks wanadele majadele remonteerimiseks laenusid andma ja seda arwesse wõttes on pööratud Wabariigi Walitsuse poole weel enne eelarwe arutamise lõpetamist. Kuid seal on eelarwe arutamisel siiski niisugusele otsusele jõutud, et mitte anda, kuna aga walitsus on laenuandmist toetanud. Mina igatahes teen ettepaneku,

et see laen tingimata toetust leiaks, sest ainult sel korral on meil palju rohkem wõimalust loota, et inimesed korterit leiawad, kui wanade majade juures rohkem parandusi ette wõetakse, mille juures wäga tihti aset leiawad juurdeehitused ja nii palju korterid juurde ehitatakse. (J. Piiskar, is.: Aga kui Teie maja parandama hakkate, siis ajate üürnikud minema.)

A. Jõeäär (sd.): Wäga lugupeetud rahwasaadikud! Niihästi eelarwe-komisjoni aruandja härra Kornel, kui ka tööhoolekandeminister härra Kaarna, kes esinesid ettepanekutega II lugemisel üleswõetud summad operatsioonifondidest wälja jätta, ei waielnud sisuliselt nende summade tarwiduse wastu, waid töid põhjenduseks peajasjalikult ette seda, et nende summade wastuwõtmisel eelarwes puudujääk tekib. Nad rõhutasid eriti seda, et sellel puudujäägil wõib teatud mõju olla, mis takistaks meid wälislaenu saamisel ja halba muljet wäljamaal tekitaks meie eelarwe kohta. Mina loen oma kohuseks lühidalt nende wäidete wastu waielda ja juhtida tähelpanu selle peale, et Wabariigi Walitsus käesolewa aasta eelarwe esitas Riigikogule 423 miljonilise puudujäägiga, ja et seesama walitsus eelarwe-komisjonis, nagu seletuskirjast näha, esinedes mitme suurendamise ja wähenamise ettepanekuga, lõpukokkuwõttes, maha arwates suurendamistest wähenamisi, on ise seda defitsiiti suurendanud 314.260.000 mk. wõrra. Nii, et lõpukokkuwõttes on defitsiit üle 731.000.000 mk. suuruses juba walitsuse poolt esitatud ettepanekute läbi tekkinud. Kui meie arwesse wõtame seda, et Wabariigi Walitsus weel eilsel koosolekul esines täiendawate krediidi nõudmistega, nõudis 10 miljonit marka „Aeronaut'ile“ toetuseks, mitte laenu andmiseks, ja 5.000.000 marka toetuseks laewaliinidele, siis on õigus tähendada, et kui Wabariigi Walitsus leiab tarwilikuks, sellepeale waatamata, et eelarwe on defitsiidiga kokku seatud, eraasutuste toetuseks kümne miljoniliste summade nõudmisega esineda, tema eelarwe tasakaalu wiimist mitte iseäranis tähtsaks ei pea. Mina pean tähendama, et eelarwe-komisjon oma pika ja waewarikka töö juures on suutnud defitsiiti teatud määral wähenada ja ei esine selletõttu eelarwe lõpukokkuwõttes mitte 737.000.000-lise puudujäägiga, waid ka sarnasel korral, kui II lugemisel wastu-

wõetud operatsioonifondi summad peaksid sisse jääma, jääb eelarwe puudujääk siiski väiksem, kui seda walitsus on Riigikogule esitanud. (M. Juhkam, tõer.: Aga politsei?) Politsei jaoks jäi peale 100 miljoni marga üle, aga ma ütlen, meie ei wõta seda ülejääki mitte arwesse, see saab lisaelarwega kustutatud. (A. Anderkopp, tõer.: Kas see eelarwe pihta ei käi?) Teiseks pean mina tähelpanu juhtima selle peale, et läinudaastane eelarwe ka siis, kui meie arwesse wõtmata jätame lisaelarwed, juba esimene riigi eelarwe esitati 707.000.000 mk. defitsiidiga ja selle peale vaatamata ei ole see defitsiit mingisugust mõju awaldanud ei meie sise- ega ka wäliskrediitide peale. See on loomulik selle tõttu, et eelarwe iseenesest, kui tema teostamisele ei ole asunud, mitte midagi weel ei tähenda, ja Wabariigi Walitsusest ripub ära, kuidas seda eelarwet teostatakse ja mina olen kindel selles, et meie Wabariigi Walitsuse tõeline tahtmine on nendest kokkuhoidmise sihtidest kinni pidada, mida ta oma ametisse astumisel deklareeris ja temal wõimalik on selle tõttu neid summasid, mis II lugemisel wastu wõeti operatsioonifondideks, kokkuhoidmise läbi koosseisude wähenemise abil leida ja selle läbi Riigikogu kui ka rahwa soowidele wastu tulla.

Mina pean tähendama, et kindel wahe tuleb teha põhjuste wahel, mille läbi defitsiit on tekkinud. Kui meie wõtame wastu defitsiidiga eelarwe, kus on sisse wõetud tähtsad summad produktsiooni tõstmiseks, näiteks põllumajanduse toetamiseks, mis ei ole mitte mahawisatud raha, waid on laen, mis ühtlasi rahwamajandust tõstab, siis ei ole defitsiit sugugi nii kohutaw. (J. Kukk, tõer.: Millest see laen antakse?) See laen antakse summadest, mis on eelarwe tulude osas üles wõetud. Aga kui eelarwe defitsiit on tekkinud ametnikkude palkadest, asutuste ülewalpidamise kuludest, siis wõib igaüks öelda, et selle defitsiidi mõju halb on. Mina pean tähendama, et siin on Riigikogu otsarbekohaselt talitanud, kui ta on üles wõtnud summasid rahwamajanduslikult kasulikkudeks wäljaminekuteks, ja mina olen kindel, et ka ehituste jaoks määratud summade läbi luuakse juurde uusi wäärtusi, mis omakorda pandina wõiwad kindlustada isegi wälislaenu saamist. Kui aga eelarwesse üles wõetakse peaaeglikult krediitid ametnikkude aparadi ülewalpidamiseks, mis meil kolme miljar-

dini ulatawad, siis iseenesest mõista ei wõi sellest kõnet olla, et meie wäliskrediidi saamise lootused paremale järjele tõuseksid, kui see siitsaadik on olnud ja see wälislaenude puudumise kurb nähtus on wäga tähtsal määral tingitud sellest, et palkade maksmiseks keegi wälisriik pennigi meile kunagi ei laena.

Lõpuks pean weel tähendama, et meil nende summade leidmiseks ei ole waja ei iseäralikka wälislaenusid, mille saamine muidugi raske on, ei ole waja ka rahapressi juurde asuda, mis kõigehalwem tee oleks. Waid, kui ma ei eksi, oli meie riigikassal deposiitsummasid läinud aastal enam kui 900 miljonit ja nende deposiitsummade arw tõuseb reguläärselt iga aastaga, ja ei ole ka ette näha, et need summad ka käesolewal aastal täiel määral tagasi maksetaks, waid on koguni loota nende suurenemist. Selle tõttu oleks walitsusel wõimalik olewat ilma iga-suguste otsekoheste laenude operatsioonideta riigikassa deposiitsummadest leida allikaid wõimaliku puudujäägi katteks, kui see oleks, aga mina loodan, et seda tegelikult ei ole, kui kulusid mujal kokku hoitakse. Iseenesest mõista tuleb sarnasel korral Eesti pangal osa wäljalaenatud summasid tagasi nõuda, sest riigikassa deposiitsummad on kuuldawasti Eesti pangas suurelt osalt ka laenude andmiseks ära sarwitatud. Igatahes ei tuleks walitsusel sealjuures mitte asuda eestkätt nende laenude tagasinõudmistele, mis tööstusele on antud, waid tema peaks tähelpanu juhtima ka nende miljardiliste summade peale, mis on antud kaubanduse jaoks riigikassast ja mis ei ole rahwamajandusele soowitawaid tagajärgi andnud, sest need summad on läinud rohkem elukalliduse tõstmiseks ja ei oleks sugugi halb, kui need summad otsekohe tagasi nõutakse. Nende laenude sissenõudmine on ka tegelikult kergem, kui tööstuslaenude tagasinõudmine, sest wabrikuid meie ei saa oksjoni alla panna. Kui aga mõnel ennast lõhkiostnud kaupmehel peaksid tema kaubatagawarad tulema oksjoni teel müügile, siis oleks sellest otsekohe meie tarwitajatele kasu, kes neid kaupe, wõib olla, ka natukene odawama hinnaga kätte saaksid; kaubandusele antud laenude tagasisaamine oleks kergem, sest meil on määratud arwul igasuguseid kaupe sisse weetud ja seisawad täiesti kasutamata, kuna ostjatel kalliste hindade tõttu ostmine üle jõu käib; midagi ei oleks katki, kui osa neist oksjoni alla läheks ja riik

nende all kinniseiswa raha mujale paigutada wõiks.

Kõigil neil põhjustel peab otsusele tulema, et operatsioonifondi summade suurenduste wastuwõtmisega walitsus raskesse seisukorda pandud ei saa. Nende katmiseks on allikad ja teed olemas, ja selle tõttu waidlen mina kateooriliselt härra Kornel'i ettepaneku wastu, kõigi nende summade eelarwest wäljajätmise üle.

Töö-koolekandeminister **Chr. Kaarna**: Wäga lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikogu liige härra Piiskar tähendas, et Wabariigi Walitsus ei täitwat oma deklaratsioonis antud lubadusi, walitsus ei ütlewat nende küsimuste puhul, mis siin praegu waidlusaineks on, oma seisukohta. Mina pean selle etteheite tagasi tõrjuma. Rahaminister Baars teatas eile Wabariigi Walitsuse nimel, et walitsus ei ühine nende ettepanekutega, ja põhjused, mispärast Wabariigi Walitsus ei saanud nende ettepanekutega ühineda, seisawad selles, et uuel walitsusel ei ole praegu täit ülewaadet käes, kas tema wõib oma peale wastutust wõtta kõikide nende ülesannete täitmise eest, mis eile tehtud ettepanekutega tahetakse kätte saada.

Kui teie aga jäete Wabariigi Walitsuse deklaratsiooni juurde, siis peate ometi tunnistama, et need ülesanded Wabariigi Walitsuse poolt kui ühed tähtsamad ülesanded ära on märgitud. Lähemal ajal peab Wabariigi Walitsus lisaelarwega esinema, ja siis, iseenesest mõistagi, leiawad need küsimused lahendamist sel määral, kui see läbiwiidaw ja wastuwõetaw wõib olla. Niisuguseid wekslid, mille wäljalunastamise wõimaluse kohta selgust käes ei ole, ei wõi Wabariigi Walitsus wälja anda. On päris selge, et walitsus ei ole deklaratsioonis antud lubaduse wastu mitte eksinud. Wabariigi Walitsus ei ole ialgi öelnud, et tema ei taha kõige kiiremas korras neid ülesandeid lahendada, mis ta oma peale on wõtnud.

Rkl. härra Jürman seletas muuseas, et käesolew aasta ei ole mitte raskem kui möödunud aasta. (A. Jürman, põl.: Eelarwe, eelarwe!) Härra Jürman nimetas ka ikaldust. (A. Jürman, põl.: Ei!) Wabandage, siis ma eksisin. Mina sain nii aru, nagu oleks härra Jürman ikaldusest kõnelenud ja arwamisele jõudnud, et iseäralikka raskusi ei ole. Mina

tahtsin siiski tähendada, et kui nüüd mitmelt poolt tähelpanu selle peale juhiti, et need ülesanded, milleks suuremaid summasid küsitakse, on ühed hädatarwilikumad ja rutulisemad, siis ei eita ka mina seda. Kuid minule näib, et praegusel ajal on weel üks hädatarwilik ülesanne. Omal ajal on Wabariigi Walitsus seemnewilja muretsemiseks krediitide andmise küsimuses arwamisel olnud, et mõnest kümnest miljonist jätkub. Sel puhul on arwatud, et tarwidus seemnewilja järele ei ole mitte wäga suur. Nüüd on aga selgunud, et meie oma wiljaseeme idanemiskõlbmata on ja et paljudel põllupidajatel seemet mitte ei ole, et, wõib olla, suurem osa meie põllupidajatest peawad seemnewilja wäljaspoolt ostma. Just siin peab walitsus suuremad summad wälja andma, 50 miljonist ei wõi juttugi olla, waid siin tuleb kõnelda sajamiljonist ja isegi suurematest summadest. Sest kui põllupidajatel seemet ei ole, siis on selge, et walitsus peab kõik abinõud tarwituks wõtma, et seda tarwilikul määral saadaks ja mitteidanewat seemet maha ei külwataks. Ei wõi ometi lubada, et mitteidanew seeme põllule wisatakse, siis ei ole sügisel midagi lõigata. Mina arwan, et see on mitu korda tähtsam, kui mitmed teised küsimused. Rasketes oludes wõime majadeehitamise seisma jääda, see meid weel hukatusse ei wiia, aga kui meie põllul sügisel midagi lõigata ei ole, siis jääme täiesti ilma aluseta, siis wõib meid tabada raske kokkuwarimine. Mina juhin Wabariigi Walitsuse liikmena tähelpanu selle peale ja ütlen, et Wabariigi Walitsus, olgu praegune, wõi kui ta minema peaks, siis uus, on sunnitud sel alal rohkem wäljaandmisi tegema, mida aga senni ette nähtud ei olnud. Aga sellega ei ütle ma sugugi, et kõik need nõudmised, mis eile tehti, wõiwad rahuldamata jääda. Asi seisab ju selles, kas Riigikogu tahab Wabariigi Walitsusele seisukoha wõtmiseks aega anda wõi mitte, kas tema tahab Wabariigi Walitsusele anda wõimalust selgitada igakülgselt neid küsimusi wõi mitte. Kui ei taheta seda wõimalust anda, siis on iseenesest selge, mis teha tuleb. (M. Martna, sd.: Kas Teie kõnelete praegu walitsuse nimel, härra minister?) Lugupeetud rkl. Jõeäär, tuues andmeid eelmiste aastate ja käesolewa aasta eelarwe kohta, tähendas, et eelmistel aastatel on ka puudujäägid ol-

nud ja need ei ole halvasti mõjunud krediitide ja võimaluste peale. Tema arwab, et ei ole tarwis välislaenusid teha ja rahapressi juurde asuda. Mina arwan, et rkl. Jõeäär siin siiski eksib. Meie võimalused praegusel ajal ei ole mitte sarnased, kui nad olid paar aastat tagasi, waid nad on märksa raskemad. Teiseks, millega wõiks rkl. härra Jõeäär põhjendada, et meie eelarwetel halba mõju ei ole olnud? Kui praegusel raskel ajal pannakse Wabariigi Walitsuse peale nii suured kohustused, suuremad, kui eelmistel parematel aastatel, siis tuleb tõesti küsida, kas Wabariigi Walitsus suudab neid korralikult täita. Edasi, lugupeetud rkl. Jõeäär tähendas ometi ise, et kui summasid tarwis peaks minema, siis on võimalus kuskilt tagasi nõuda. Tema arwab, et — kaubanduselt, tööstuselt ei tuleks tema arwates krediiti tagasi nõudma hakata. Iseenesest mõista, kui walitsusele, ükskõik kelle poolt tema toetust leiab, teatud nõudmised peale pannakse, siis peab tema tahes wõi tahtmata abinõusid tarwitusele wõtma krediitide tagasi saamiseks. Kuid arwamisedki lähewad lahku. Härra Jõeäär arwas, et kaubandus see on, kes riigile krediitid tagasi peab andma. Mõnel teisel pool aga rõhutatakse, et tööstus peab see olema. Olgu mis on, aga üks neist peaks niisugusel korral olema, sest ei ole ju teisi võimalusi, kui — pabermark — teda wõib ju juurde trükkida, ja kullafond, mis üsna wäikseks jäänud.

Lugupeetud rkl. Mürk seletas, mina olla öelnud, et laenusid majade kordaseadmiseks ei olewatki tarwis. Mina paluksin härra Mürk'i läbi waadata stenogramme, sealt wõite näha, — mina neid küll weel waadanud ei ole, et niisuguseid sõnu, mis minu arwamises iialgi ei ole olnud, ei wõiks seal leiduda. Mina kõnelesin küll sellest, et niikaua, kui seaduslik alus ei ole loodud, ei wõi Wabariigi Walitsus sarnaseks otstarbeks markagi wälja anda. Jäängi selle juurde. Siin puudub seaduslik alus; teie wõite 50 miljonit wõi weel rohkem eelarwesse wõtta, aga Wabariigi Walitsus ei saa praegu neid summasid tarwitada. Sellega ei eita ma tarwilikkust majade parandamiseks laenu anda. Siin on kahe asjaga tegemist. (W a h e l h ü ü e: S e a d u s t u l e b l u u a.) Jah, seadus tuleb luua, aga ei maksa koormata eelarwet enneaegsete summadega; sest ei ole ükskõik, nagu ma juba ennem tähendasin, kas eelarwe lõpeb wäikse wõi suure puudu-

jäägiga. See on alati wäga tähtis, eriti aga praegusel raskel ajal.

S õ j a m i n i s t e r O. A m b e r g: Austatud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin tähendada, et ehituslaenu summa, nagu Riigikogu liikmed teawad, wõeti üles 1920 a. 210 miljonit, mis oli ära jaotatud 3 aasta peale, iga aasta peale 70 miljonit marka. Kuid nõudmine nende laenude peale oli 1923 a. niuwõrd suur, et üks jagu sellest fondist läinud aasta tarwitati ära juba 1924 a. eelarwest, nii et järele jäi 1924 aasta peale ainult 20 miljonit marka. Sel ajal, kui tänawuaastane eelarwe komisjonis oli, toonitasid mitmed komisjoni liikmed, et paljud, kes ehituslaenu saamise peale lootsid, 1924 aasta eelarwest seda ei saa sel määral, nagu ette oli kawatsetud 1924 aasta peale saada, sellepärast, et oli ainult 20 miljonit järele jäänud. See teadaanne anti eelarwe-komisjoni poolt endisele walitsusele üle, ja endine walitsus kaalus kõikkülgselt läbi, kui palju läheks weel tarwis, et kõigehädalisemaid nõudeid ehituste kohta, mille projektid teedeministeeriumi sisse antud ja selle poolt kinnitatud, saaks tegelikult 1924 aasta jooksul rahuldada. Wabariigi Walitsus tuli siin teatud mõttes wastu ja määras, nagu teada, 1924 aasta eelarwesse weel 80 miljonit marka. Sellele lisati Riigikogu poolt weel 25 miljonit marka juurde ehituslaenu näol põllumeestele. Austatud Riigikogu liikmed! 1923 aastal, kus meil wõrdlemisi hea aasta oli, ehitati wõrdlemisi palju, ja kui meie sellel aastal 100 miljonit ehituslaenu näol andsime, siis aitas see ka eraalgatusele chituse alal kaasa. Meie wõime ju kas wõi 1 miljard ehituslaenuks määrata, aga see ei ole terwe meie rahaasjandusele. Meie teame wäga hästi, et meil korterikriis on olemas ja et ühe aastaga meie seda lahendada ei saa, ja meie peame korterikriisi lahendamiseks ainult niipalju kaasa aitama, kuipalju meie rahalised ressursid seda lubawad. Kui nüüd siin wõetakse üles weel 150.000.000.—, ja hakatakse seda jagama suwekuudel, kus materjaale tuleb wedada poole kallima hinnaga, sest suwel on hinnad üldse kallimad ja nende ostmine ja kohalewedamine on kõige ebasoodsam, siis leian mina, et siin produktiivselt ei talitata. Kui rahalised ressursid seda lubawad, seda kaalub praegune Wabariigi Walitsus järele, siis esineb tema lisaeelarwega ses suhtes, ja võimalused on olemas, et sügisepoole

lisaelarwega esinetakse ja siis wõib ka need summad wälja jagada. Seda tuleb teha hilja sügisel, talwe jooksul wõiks materjaale kohale wedada palju wäiksemate kuludega, nii et neid uusi ehitusi tuleb hakata peale tulewal kewadel. See summa, mis meil praegu eelarwesse üles wõetud, aitaks tõepoolest juba ka kaasa omajagu korterikriisi lahendamiseks. Aga sellel aastal tulla, kus meil äärmiselt raske majanduslik seisukord on, ja nõuda, et sellel aastal 2—3 korda rohkem tuleb anda ehituslaenu, kui seda tehti endistel aastatel, siis leian mina igatahes, et see mitte otstarbekohane ei ole.

M. Martna (sd.): Mina pean ministri wäidetele otsekohe wastu rääkima. Et krediidinõudmine hilja on tulnud, ei ole mitte Riigikogu süü, waid walitsuse süü ja nimelt selle walitsuse süü, kelle liige praegune kõneleja, härra Amberg, oli. Sest see walitsus ei wõtnud eelarwesse nendeks ülesanneteks mitte pennigi üles, waid leppis 20.000.000, mis teisest aastast üle oli jäänud, 50.000.000 oli teiseks otstarbeks sinna üles wõetud, ei olnud mitte ehituslaenufondi suurendamiseks mõeldud.

Mis wiletsasse majandusaastasse puutub, siis, härra minister, kui sellest seisukohast walitsuse waadet hinnata, nagu Teie seda tegite, pean mina ütleva, et walitsusel raske aasta iseloomust walearusaamine on. Sest milles seisab siis see raske majanduslik aasta? Raske aasta seisab selles, et meil tööpuudus walitseb ja walitsuse majanduspoliitika peaks olema: tööd muretseda. Aga walitsus ei ole sellest õieti aru saanud. Kui härra minister ette kandis, et walitsus kawatseb laenu alles tulewal talwel wälja anda, et tulewal suwel sellega tööd teha, siis walitsus sellega ei rehkenda, et meil tööpuudus tänawu on ja et meie ise just praegu selles raskes aastas elame. (Sõjaminister O. Amberg: Ega suwel tööpuudust ei ole!) Seda mina olen mitu korda kuulnud, aga kui endine Riigivanem härra Päts siit kõnetoolilt ette kuulutas, ma ei taha just öelda, et ta seda teadlikult walitsuse töökawast tegi, noh, ütleme mõista andis, et esimesest maist töötatöölisele toetuseandmine lõpetatakse, ja kui 2—3 päewa hiljem ajalehed uue Hiiob'i sõnumi töid, et Kreenholmi wabrik ja weel mitmed teised wabrikud, kas täielikult wõi osaliselt seisma jääwad, siis tekkis minus küsimine, et kust need töölised, kes sealt lahti saawad just kewade-

tulekul, kust need tööd saawad? Ma ei tea, kas endine töö-hoolekandeminister seda öelda teab, aga mina ei oska seda küll enesele ette kujutada! (Segane wahelhüüe paremalt poolt.) Meil ehitawad õnnetuseks ka naised maju, härra Temant, härra Temant'i naised seda muidugi ei tee, kuid tööliste naised, need kannawad küll materjaali juurde, segawad lupja ja teewad kõiksuguseid muid töid. Jah, kui härra Temant sel puhul naerab ja rõõmustab, siis on see arusaadaw, sest temal juba tööpuudust karta ei ole, tema sotsiaalne tunne on kuskil teisel. Kui meil aga tööd muretsetakse meestele, siis ulatab sellest tööst, mis mehed teewad, osa ka naistele! Töömuretsemine mõjub niihästi nais- kui meestööliste kergituseks, nii et sellest seisukohast waadeldes tuleb meil rasket aastat just tööorganiseerimisega wastu wõtta ja tuleb selle peale waadata, kuidas tööd rohkem organiseerida. Sellele raskele aastale tuleb wastu minna tööorganiseerimisega ja ehituslaenufondi suurendamisega.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Siin tõusis küsimus üles, kui suur on puudujääk. Mina tegin esialgse kokkuwõtte, ja selle kokkuwõtte järele kujunewad need summad järgmiselt. Praegu, pärast seda, kui 123 miljonit maha kustutati kulude osast, mis olid määratud üle normi aetud piirituse ostmiseks, on puudujääk 172.000.000 marka. Siia tuleb juurde politseide ülewõlpidamise 8 kuu kulud 150 miljonit, mis eelarwes praegu ei figureeri, nii siis kokku 322 miljonit. Edasi tuleb arwesse wõtta, et lähemal ajal wiiakse tulumaksu muutmise seadus läbi, mis kahandab tulude osa vähemalt 20 miljoni wõrra. Peale selle tuletan meelde, et erakorraliste tulude hulka on üles wõetud riigikassa seis 1. jaanuaril 1924 a., mis wälja teeb 342 miljonit. Selle wastu waieldi, näidates, et seal summasid wõib olla, mis tulude iseloomu ei kannu. Kui ka see summa juurde arwatakse, siis saab kokku puudujääki ümarguselt 700 miljonit marka. See oleks puudujääk, milleks tema kipub wälja kujunema. Ka siin on puudutatud seda küsimust, mida meie harilikult kuuleme eelarwe puhul, et kaetagu puudujääk krediitoperatsioonidega. Aga selle kohta on juba härra rahaminister tähendanud, et temal neid summasid käepärast mitte ei

ole, ja ei ole ka juurde tulemas uusi allikaid. Sellepärast on väga karta, et meil tuleb siiski rahapressi juurde asuda. Härra Jõeäär tähendas, et on veel võimalus deposiitsummasid tarvitada, kuid kahtles isegi siin juures, kas wast pole ka need summad välja laenatud. Kuidas siin nüüd lugu tõepoolest ka ei ole, kuid selge on, et deposiitsummade liikumapanek inflatsiooni suurendab. Lugu kipub nii kujunema, et meie sarnase puudujäägi juures wahest rahapressist mööda ei pääse. Selle sammu eel tahaksin Riigikogu tähelepanu järgmise asjaolu peale juhtida: kui paberraha juba võrdlemisi rohkesti liikumas on, siis võib wahest õige väikese arwu paberraha juurdetrükkimine õige suurt mõju awaldada, millel igasugune proportsionaalne alus puudub. Ma arwan, et paberraha pressi juurde asumine praegusel ajal meie juures nimetatud hädaohliku nähtuse ellu võib kutsuda. Seda silmas pidades jään oma endise ettepaneku juurde — need summad tulewad maha kustutada, mida ei ole eelarwe-kommission esitanud.

Juhataja K. Wirma: On tehtud järgmised ettepanekud rkl. Kornel'i poolt:

„Maha kustutada:

1) Töö-hoolekandeministerium. § 1 — riigiametnikkudele elukorterite ehitamiseks — 50.000.000 mk.

2) Rahaministerium. § 3 — elukorterite ehituslaenu täiendamine — wanade majade ja elukorterite parandamiseks — 50.000.000 mk.

Wähendada:

1) Rahaministerium. § 3 — elukorterite ehituslaenu täiendamine — 50.000.000 marka.

2) Põllutöoministerium. § 3 — laen ühispiimatalitustele — 30.000.000 marka.

3) Põllutöoministerium. § 6 — laen põllumeestele maaparanduse töödeks — 20.000.000 mk.

4) Põllutöoministerium. § 2 — laen maasaajatele inwentaari muretsemiseks 20.000.000 mk.

Kokku 220.000.000 marka.“

Edasi on tulnud ettepanek rkl. Jõeäär'ilt: „Wähendada erakorralisi kulusid sõjaministeriumi alal:

§ 3 — sõidu- ja weoabinõude muretsemine ja parandamine — 2.126.200. mk.

§ 5 — sõjariistad ja nende warustus — 2.000.000 mk.

Kokku sõjaministerium 4.126.200 mk.“

Kawatsen rkl. Kornel'i ettepanekuid esimesena hääletada, pannes neid hääletamisele üksikasjalikult. Teises järjekorras tuleks hääletamisele rkl. Jõeäär'i ettepanek.

Hääletamisele tuleb rkl. Kornel'i ettepanek: „Maha kustutada töö-hoolekandeministerium § 1 — riigiametnikkudele elukorterite ehitamiseks — 50.000.000 mk.“

(Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. (Hüüded: Hääled ära lugesd!) Soowitakse häälte äralugemist. Panen ettepaneku weel kord hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on antud 33 häält, wastu 30, seega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Kornel'i teine ettepanek: „Maha kustutada: Rahaministerium. § 3 — elukorterite ehituslaenu täiendamine — wanade majade elukorterite parandamiseks — 50.000.000 mk.“

(Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Kornel'i kolmas ettepanek: „Wähendada: Rahaministerium. § 3 — elukorterite ehituslaenu täiendamine — 50.000.000 m. wõrra.“

(Hääletatakse.) Poolt on antud 37 häält, wastu — 34, seega on ettepanek wastu wõetud. (Hüüded: Sedelitega!) Palun sedelid välja jagada. (Hääletatakse.) Poolt on antud 39 häält, wastu — 37, erapooletuid — 3, seega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb põllutöoministeriumi eelarwe § 3. Laen ühispiimatalitustele, vähendada 30 miljoni marga wõrra. (Hääletatakse.) Poolt on 29, wastu 31 häält, — seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega.) (Hääletatakse.) Poolt on 42 häält, wastu — 34, erapooletuid — 4, seega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb põllutöoministeriumi eelarwe § 6. Laen põllumeestele maaparanduse töödeks — vähendada 20 miljoni marga wõrra. Hääletatakse.) Poolt on 27 häält, wastu — 37, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, vähendada põllutöoministeriumi eelarwe-osas § 2. Laen maasaajatele inwentaari muretsemiseks — 20 miljoni marga wõrra.

(Hääletatakse.) Poolt on 37 häält, vastu — 30, seega on ettepanek vastu võetud.

Seega on rkl. Kornel'i ettepanekutest ainult põllutööstusteering, § 6 — 20 miljoni marga vähendamise-ettepanek tagasi lükatud, järelkult eelarve kogusumma on vähenenud 200 miljoni marga võrra.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'i ettepanek, vähendada sõjaministeeriumi eelarve-osas § 3. Sõidu- ja veoabinõude muretsemine ja parandamine — 2.126.200 marga võrra ja § 5 — sõjariistad ja nende varustus — 2 miljoni marga võrra. Kokku vähendada sõjaministeeriumi eelarvet 4.126.200 marga võrra. (Hääletatakse.) Poolt on 18, häält, vastu — 34 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Teisel lugemisel olid erakorralised kulud kokku 1.640.613.600 marka, nüüd on nad 200 miljoni marga võrra vähenenud. Panen erakorralised kulud kogusummas hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on erakorralised kulud 1.440.613.600 marga suuruses vastu võetud.

Eelarve-kommisjoni aruandja **J. Kukk** (loeb):

TULUD.

Korralised tulud.

Peatükk I.

Otsekohesed maksud.

§ 1.	Tulumaks	260.500.000.—
§ 2.	Äri ja tööstusmaks	307.000.000.—
§ 3.	Maa- ja hoonete maksud	41.800.000.—
§ 4.	Maks kapitaali protsentidelt	12.000.000.—
§ 5.	Krepostimaks	50.000.000.—
§ 6.	Pärandusmaks	8.400.000.—
	Kokku peatükk I	679.700.000.—

Peatükk II.

Lõiwud ja tasumaksud.

§ 7.	Tempelmaks ja muud lõiwud	322.375.000.—
§ 8.	Patendid ja proovid	14.635.000.—
§ 9.	Mitmesugused tasumaksud	35.825.000.—
	Kokku peatükk II	372.835.000.—

Peatükk III.

Segatulud.

§ 10.	Segatulud	345.200.000.—
	Kokku peatükk III	345.200.000.—

Peatükk IV.

Kaudsed maksud.

§ 11.	Tollid	1.317.000.000.—
§ 12.	Aktsiisid	314.076.000.—
	Kokku peatükk IV	1.631.076.000.—

Peatükk V.

Riigi monopoolid.

§ 13.	Piirituse monopool	1.134.050.000.—
	Kokku peatükk V	1.134.050.000.—

Peatükk VI.

Riigi ettevõtted ja warandused.

§ 14.	Riigi maad, hooned, metsad ja weed	750.000.000.—
§ 15.	Raudtee	1.028.874.000.—
§ 16.	Sadamad ja laod	109.850.000.—
§ 17.	Post, telegraaf ja telefon	285.200.000.—
§ 18.	Mitmesugused ettevõtted ja warandused	287.498.600.—
	Kokku peatükk VI	2.461.422.600.—

Kokku korralised tulud 6.624.283.600.—

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on korralised tulud 6.624.283.600 marga suuruses vastu võetud.

Aruandja **J. Kukk** (loeb):

Erakorralised tulud.

§ 1.	Riigiwaranduste müük	41.857.800.—
§ 2.	Riigi kaubaagentuuri puhaskasu	40.000.000.—
§ 3.	Operatsioonifondide tagasimaks	40.340.000.—
§ 4.	Riigikassa seis 31. detsembril 1923 a.	342.000.000.—

Kokku erakorralised tulud 464.197.800.—

Kokku tulud 7.088.481.400.—

Juhataja **K. Wirma**: Panen hääletamisele erakorraliste tulude eelarve-osa, misjuures need tulud tasakaalu wiidaks wastawate parandustega, mis olid kulude-osas. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on erakorralised tulud vastu võetud 464.197.800 marga suuruses ja ühtlasi on vastu võetud tu-

lude-osa 7.088.481.400 marga suuruses.

Seega on riigi 1924 a. eelarwe üksikute osade kaupa wastu wõetud.

Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Arwesse wõttes, et pahemalt poolt, eriti ka meie rühma poolt tehtud ettepanekud eelarwe muutmiseks, et seda teha meie seisukohast wastuwõetavamaks ning rahuldada neid ülesandeid, mida meie hädatarwikkudeks peame, on kõik tagasi lükatud, hääletab meie rühm eelarwe wastuwõtmise wastu.

Juhataja K. Wirma: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Jürna'l.

J. Jürna (ühw.): 1924 a. eelarwe seisab wastuwõtmise läwel. Meie, töörahwa ühise wäerinna rühm, nädalaeegse pealtkuulamise järele teeme järgmise järelduse: käesolew eelarwe on läbi sõelutud ja läbi arutatud ja wõetakse Riigikogu enamuse poolt wastu. See eelarwe ei erine teistest eelarwetest, see on kodanluse majapidamise eelarwe. Suurem osa sellest eelarwe maksukoorast lasub keh Wade õlul. Ligi 15.000 noormeest peetakse kasarmutes ning weel hulk kindralid, kes neid noormehi utsitawad. Siis on meil hulk wälisesitajaid, kes suure summa nõuawad. Lõwi-osa eelarwest läheb kõik nende heaks, kuid tuhanded töötatöölised nälgiwad. Neist minnakse kergel käel mööda, ja nendel ei ole sellest eelarwest midagi loota. Ei saa puudutamata jätta, et neile, nii öelda, bonbonsina natukene tagasikätt on wisatud. Neil motiividel ei saa meie selle eelarwe poolt hääletada.

Juhataja K. Wirma: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Martna'l.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Kuna meie wähendamis-ettepanekud kõik tagasi on lükatud, nõndasama meie täiendamis-ettepanekud praegu mõne silmapilgu eest tagasi lükati, hoolimata sellest, et meie eelarwe-kommissjoni töödest kuude kestel osa wõtsime, lootes, et kuidagi wiisi mõne paranduse eelarwele külge pookida saaksime, kuna see mitte ei ole sündinud, ei ole sotsiaaldemokraatlikul rühmal mingisugust põhjust selle poolt hääletada. Meie rühm hääletab eelarwe wastu.

Juhataja K. Wirma: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on eelarwe lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja K. Kornel: Mina teen ettepaneku wastu wõtta ühe wäikese redaktsioonilise paranduse eelarwes. Nimelt töö-hoolekandeministeeriumi eelarwes, töökaitse-osakonnas on ette nähtud § 15 — kultuuriline toetus — 5 miljonit marka toetuslaenu andmiseks töölistemajade osaihisus „Töölise Majale“. Seda silmas pidades, et see summa kannab erakorraliste kulude ilmet, teen ettepaneku, see summa üle wiia töö-hoolekandeministeeriumi eelarwe erakorraliste kulude alla, peatükk III, § 2 — toetuslaen töölistmajade osaihisus „Töölise Majale“ — 5.000.000 marka. Siis teen ettepaneku riigi 1924 a. eelarwe maksma panna ilma redaktsiooni kommissjoni kätte andmata.

Juhataja K. Wirma: Ollakse nõus, et need ettepanekud korraga hääletamisele tulewad. (Hüüded: Nõus!) (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Korra kohta on sõna rkl. Wain'il.

7. Riigikogu järgmise koosoleku aja ja päewakorra kindlaksmääramine.

J. Wain (sd.): Eelmisest koosolekust jäi meil üks seadus III lugemisel wastu wõtmata, nimelt maaseaduse §§ 15, 20 ja 22 muutmise seadus, seepärast teen ettepaneku määrata 15 minuti pärast uus koosolek, (Hüüded: 5 minuti pärast!) ja päewakorra wõtta:

1. Maaseaduse §§ 15, 20 ja 22 muutmise seadus — III lugemisel.
2. Riigikogu istungjärgule waheaja määramise küsimus.
3. Soowiawaldused riigi 1924 aasta eelarwe puhul.

Juhataja K. Wirma: Ettepanek on tehtud käesolew koosolek lõpetada ja üks ettepanek on 15, teine 5 minuti pärast uus koosolek määrata päewakorraga, mis rkl. Wain ette kandis. (Hüüded: 5 minutit!) Selle otsustame eriti, kas 5, wõi 15 minuti pärast. Panen hääletamisele põhimõttelise ettepaneku, et käesolew koosolek lõpetada ja uus koosolek määrata rkl. Wain'i poolt ettekantud päewakorraga.

(Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb, kas teha 15-, wõi 5-minutiline waheaeg. Panen hääletamisele ettepaneku, määrata 15-minutiline waheaeg. (Hääletatakse.) Panen hääletamisele ettepaneku, määrata 5 mi-

nuti pärast uus koosolek. (Hääletatakse.) Nähtawa absoluutse enamusega on otsustatud 5 minuti pärast uus koosolek pidada.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 4.20 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma.**

Abisekretäär **Osk. Köster.**